

Noves aportacions documentals per a l'estudi de la jueria de Lleida*

Isaac LAMPURLANÉS

Universitat de Lleida

Rebut: 06.06.2017 — Acceptat: 03.09.2018

Resum. En el present treball es mostren part dels resultats extrets d'una recerca historiogràfica que pretén recuperar la memòria de la jueria de Lleida. Per a la seua realització, s'ha iniciat un buidatge documental centrat especialment en l'Arxiu Capitular de Lleida i en l'Arxiu Municipal de Lleida. A la vegada, també s'ha consultat de bell nou la bibliografia prèvia, a fi de tenir una guia per on adreçar les primeres passes de la recerca, poder contextualitzar el que es trobava i contrastar-ho. Amb tot això i emprant el sistema d'informació geogràfica (GIS), s'ha configurat una xarxa de veïnatge aprofitant la informació oferta pels capbreus medievals, que ens han atorgat una nova visió de les vies d'accés, confrontants i internes de la Cuirassa i els seus elements. Endemés, la informació extreta dels llibres de crims i dels consells generals de l'Arxiu Municipal de Lleida ens han donat informació socioeconòmica dels jueus de Lleida. Es presenten, així doncs, les conclusions referents a l'urbanisme de l'interior de la Cuirassa, tot i que per a fer-ho també s'esmenten i es contextualitzen

Correspondència: Isaac Lampurlanés Farré. Universitat de Lleida. Facultat de Lletres. Plaça Víctor Siurana, 1. ES-25003 Lleida. UE. Tel.: 00 34 973 703 152. A/e: lampur.isaac@gmail.com.

* Aquest article ha estat elaborat en el marc del projecte d'investigació Grup de Recerca Consolidat en Estudis Medievals Espai, Poder i Cultura (SGR-700); també, al seu torn, és el resultat escrit de la conferència «Noves aportacions documentals per a l'estudi de la jueria de Lleida», presentada al V Congrés per a l'Estudi dels Jueus en Territoris de Llengua Catalana el dia 25 de novembre del 2015 a l'Institut d'Estudis Catalans.

els espais confrontants i s'exposen elements de la quotidianitat de la societat que hi residia o la freqüentava, tant la jueva com la cristiana.

Paraules clau: Lleida, juevia, Cuirassa, història medieval

New documentary contributions to the study of Lleida's Jewish quarter

Abstract. This paper presents some of the results of historiographical research aimed at recovering the memory of Lleida's Jewish quarter. To carry out our study we collected documentary data from, in particular, the Capitular Archive of Lleida and the Municipal Archive of Lleida. We also consulted previous works on Lleida's Jewish quarter to determine where to begin our research, as well as to contextualize and verify our findings. We subsequently established a network of relationships between residents, using a geographic information system and drawing on information from medieval cartularies, which shed new light on the roads into, adjacent to and within the Cuirassa district and their elements. Furthermore, we obtained socio-economic information on Lleida's Jews from the Municipal Archive of Lleida's Books of Criminal Proceedings and records of General Council meetings. We present the conclusions we have reached regarding Cuirassa's internal layout, referring to and contextualizing adjacent spaces in the process, and highlight aspects of the day-to-day life of the people who lived in or frequented the district, Jews and Christians alike.

Keywords: Lleida, Jewish quarter, Cuirassa, medieval history

1. Introducció

L'estiu de l'any 2014, quan l'Ajuntament de Lleida va proposar al Grup de Recerca Consolidat en Estudis Medievals Espai, Poder i Cultura, dirigit pel catedràtic Flocel Sabaté, un estudi del call lleidatà, es va iniciar un buidat d'arxius.¹

Al mateix temps, aquesta recerca comportà la consulta bibliogràfica dels treballs previs sobre la juevia de Lleida, a fi de contextualitzar les nostres pro-

1. Abreviatures utilitzades: ACL = Arxiu Capitular de Lleida; AML = Arxiu Municipal de Lleida; BNE = Biblioteca Nacional d'Espanya.

gressives troballes i donar-nos una visió de l'element jueu en el teixit social de Lleida. En primer lloc, es revisà l'obra de Josep Lladonosa, que ens guià per on havíem d'endegar la nostra cerca arxivística.² Tanmateix, no ometérem la consulta d'altres obres referents a la historiografia local, com els estudis de Roderic Pita³ o Pere Sanahuja,⁴ a més dels estudis acadèmics més recents i revisats sobre la situació sociocultural jueva, com poden ser els de Jaume Riera,⁵ Prim Bertran⁶ o Flocel Sabaté.⁷

Si bé l'objectiu de la recerca era el mateix call de Lleida, era difícil trobar en els capbreus informació concernent específicament els jueus i l'interior de la jueria, car es tracta sobretot de documentació eclesiàstica i pocs jueus pagaven a l'Església. És per això que iniciàrem un estudi dels espais paral·lels i confrontants de la Cuirassa a fi de definir-ne millor el marc i els límits. Gràcies al buidatge dels capbreus que al·ludissin a propietats jueves i a les vies que delimitaven la jueria, es conformà una base de dades que serví d'eina principal per a elaborar un mapa GIS sobre la situació de carrers i albergs relacionats amb el call. D'aquesta tasca georeferenciadora se n'ocupà Guillem Roca, professor de la Universitat de Lleida. Conjuntament, conjeturàrem damunt d'un mapa actual de Lleida la situació dels albergs i carrers de la jueria que confluien amb els carrers de la part cristiana de la ciutat. Aquestes conclusions es plasmaren en la redacció d'un informe, dirigit i supervisat pel catedràtic Flocel Sabaté, per a l'Ajuntament de Lleida, en el qual es definien els límits de la Cuirassa referents a les vies i espais que la tanquen. En són exemples la plaça de la Cadena, l'església de Sant Andreu, el Romeu i el carrer Major, entre d'altres. Endemés, hi constava una descripció de carrers i elements interns de la jueria que poguérem identificar, com per exemple el carrer que anomenem «d'en Soquet», el carrer Pergaminers, la Cuirassola, etc.

2. Especialment a partir de LLADONOSA, *Els carrers i places de Lleida*.

3. PITA, *Lérida judía*; ídem, *Lérida árabe*; ídem, *La sociedad jueva*; ídem, «Cognoms de jueus»; ídem, «L'aconteixement de la mort».

4. SANAHUJA, *Lérida en sus luchas por la fe*.

5. RIERA, «La conflictivitat de l'alimentació»; ídem, «Antroponímia masculina».

6. BERTRAN, «Notes de demografia i onomàstica»; ídem, «Documento sobre un nuevo cementerio»; ídem, «Les comunitats jueves de Catalunya»; ídem, «Els jueus de la ciutat de Lleida».

7. SABATÉ, *L'expansió territorial de Catalunya (segles IX-XII)*; ídem, *Atlas de la «reconquesta»*; ídem, *Història de Lleida*; ídem, «Història de Catalunya»; ídem, «L'ordenament municipal»; ídem, «L'espace des minorités ethniques»; ídem, «La Sefarad cautiva».

Amb tot, no podíem oblidar factors i característiques socioeconòmiques de la juevia i els seus habitants. Gran part d'aquesta informació s'extragué dels llibres de crims del segle xv i dels consells generals. En aquestes fonts documentals se'ns mostra la quotidianitat del call i la seua problemàtica: què s'hi duia a terme, què feien els jueus, com era la relació amb els cristians del barri...

Tanmateix, apporto ací noves troballes documentals, extretes d'una ulterior recerca, que donen més exemples de la vida dels jueus de Lleida a l'edat mitjana: a què es dedicaven, la seua evolució social dins l'entramat urbà i la relació amb l'alteritat... A més a més, s'inclouen noves dades referents a la situació d'elements de la juevia lleidatana, com poden ser la localització de la carnisseria i de vies que quedaren sense una definició clara en l'esmentat informe.

2. Espai dels jueus: la Cuirassa

La presència jueva a Lleida existí prèviament a la conquesta musulmana d'inici del segle VIII,⁸ ja sota el domini visigòtic. La població jueva visqué persecucions i ordenances molt restrictives envers ells.⁹ És lògic pensar, doncs, que aquesta comunitat menyspreada i castigada acceptaria de bon grat l'arribada islàmica, tot esperant una millora en la seva condició de vida. Sota domini musulmà, Lleida adoptà un nou rol de ciutat de frontera.¹⁰ En aquest nou context, durant els segles VIII i IX, tingué lloc un creixement urbanístic suscitat per la necessitat de protegir-se,¹¹ cosa que contrastava amb la Lleida visigòtica despoblada i ruralitzada.¹² És en aquesta creixent ciutat on hem de situar l'aixecament de la Cuirassa, fortificació que servirà d'ubicació principal del barri jueu fins a l'expulsió dels jueus.

La Cuirassa lleidatana, única en el territori català, l'hem de relacionar amb els recintes emmurallats hispanomusulmans que en castellà reben el nom tradicional de *coracha*. En el cas de Lleida, la Cuirassa era una fortificació que s'estenia a la perifèria, sobreixint de la ciutat antiga on s'assentava el poder, és

8. LLADONOSA, *Història de Lleida*, vol. 1, p. 257-259; ídem, *Lérida medieval*, vol. 1, p. 31.

9. BAER, *Historia de los judíos*, p. 15.

10. SABATÉ, *L'expansió territorial de Catalunya (segles IX-XII)*, p. 65-76.

11. SABATÉ, *Història de Lleida*, p. 39.

12. MAGALLÓN, «El mundo tardoromano», p. 9-32; PÉREZ, «Lleida romana», p. 370-379.

a dir, la Suda. Tradicionalment s'havia dit que aquestes fortificacions s'establien per prendre un punt d'aigua, per tenir-ne abastiment, si tal volta la ciutat era atacada.¹³ Això no obstant, en el cas de Lleida no tenim aquest contacte directe amb el riu. D'acord amb la classificació de Basilio Pavón,¹⁴ es tractaria d'una *qawraja*-espai: una fortificació interna de la ciutat sense presa d'aigua. Així doncs, la Cuirassa de Lleida serví per a la ubicació del barri jueu, com trobem també, per exemple, en el cas de la Coracha de Calataiud.

Ja la documentació cristiana dels segles XII i XIII ens confirma una relació ben estreta entre la Cuirassa i els jueus, atès que, en referir-se a aquesta, s'empra sovint la denominació «Coiraça Iudeorum». Heus ací tres exemples de donacions i vendes de propietats dels anys 1180 i 1192 que en donen testimoni:

Predictum vero casallum est situm prope portam que dicitur de Gardenio et habet affrontationes ex duabus partibus in carrera que tendit versus Coiraçam Iudeorum et ex III parte in muro civitatis Ylerde.¹⁵

...unum operatorium in civitate Ylerda in parrochia videlicet Sancti Iohannis de platea quod est situm extra portam que vocatur de Garden, subtus Coiraça Iudeorum.¹⁶

Et item dono tibi de vita tua domos meas et cellarium cum vasis que sunt in parrochia sancti Andree, iuxta Coruiçam Iudeorum.¹⁷

Per tant, és dins de la Cuirassa on se situaven la majoria d'habitatges dels jueus, tant en època islàmica com després de la conquesta cristiana, l'any 1149. Tot i això, el temps, el desgast, el possible reaprofitament dels murs per a parets de cases i els assalts degueren desdibuixar aquesta singularitat de fortalesa i es camuflà al llarg dels segles XIV i XV en l'entramat urbà. Devia romandre, doncs, el terme *cuirassa* com a fòssil del que fou i com a sinònim, de vegades, del també testimoniats terme *jueria*.¹⁸

13. SOUTO, «Las ciudades andalusíes», p. 161-162.

14. PAVÓN, *Corachas y agua*, p. 3; ídem, «Corachas hispanomusulmanas», p. 334-335.

15. ACL, Llibre Verd (3), f. 340v i 341r.

16. ACL, Llibre Verd (2), f. 241v i 242r.

17. ACL, Llibre Verd (3), f. 354.

18. En els documents consultats, tant de l'AML com de l'ACL, els termes que es refereixen a aquest espai són *cuirassa* (en les seues variants llatina i catalana) i *jueria*. Aquest últim ens denota més específicament que es tracta de l'apartat jueu de la Cuirassa. Només en un sol cas trobem que s'usa el terme *call* com a sinònim de *Cobiraça Iudeorum* (ACL, Pergamins, LP_03750).

La Cuirassa medieval es trobava a la parròquia de Sant Andreu i encerclada pel carrer del Romeu, l'actual carrer de Cavallers i la plaça de la Cadena, a l'oest; els carrers de la Cingleria i de Guillem d'Osca, tots dos trams del carrer Major, a l'est, i l'església de Sant Andreu, al nord. Tenia una forma triangular, amb un dels seus vèrtexs mirant cap al riu, on es devia trobar la capella del Peu del Romeu.

3. Urbanisme

Els capbreus i els pergamins escrutats ens donen informació referent a alguns carrers interns de la jueria o a diferents vies, la majoria de les quals hi entren des del Romeu. Tanmateix, s'ha de recalcar que la morfologia urbana lleidatana quedà dramàticament desfigurada a través de les diverses guerres patides en el transcurs del segle XVII¹⁹ i amb les renovacions efectuades al turó de la Seu entre el segle XVII i el segle XVIII.²⁰ Així doncs, hem de desconfiar de poder identificar les vies que apareixen en la documentació medieval, car l'entramat urbà vigent fou ideat per Josep Fontserè i Mestre l'any 1866.²¹ Tot i això, prenem com a referència algunes vies fòssils que ens han pervingut de l'època medieval per la seua importància. Aquestes són: el carrer que en la documentació apareix com «el Romeu», avui en dia el carrer de Cavallers; la plaça de la Cadena, un tram de l'actual carrer de Cavallers que connecta amb l'actual carrer de la Companyia, i el carrer Major i els seus trams, Cingleria i Guillem d'Osca. Partint d'aquestes vies, podem proposar la situació de carrers que connectaven amb la jueria. Altrament, esperem que accions arqueològiques futures puguin donar suport a aquestes hipòtesis o corregir-les.

3.1. *Carrer d'en Soquet*

Començant el nostre recorregut viari cap a la jueria de Lleida, partirem des de la part baixa del Romeu, la qual era coneguda com a «peu del Romeu».

19. PASSOLA, *Historia de Lleida*, p. 287-313.

20. BOLÒS, *Dins les muralles de la ciutat*, p. 249-250.

21. BARRUFET, ENJUANES I SESMA, «De l'enderroc de les muralles», p. 72.

En aquest tram trobem una via que devia entrar a la Cuirassa, propera a la capella d'en Berenguer Marquès i davant de la casa de Francesc Soquet, la qual es devia trobar a la parròquia de Sant Llorenç.

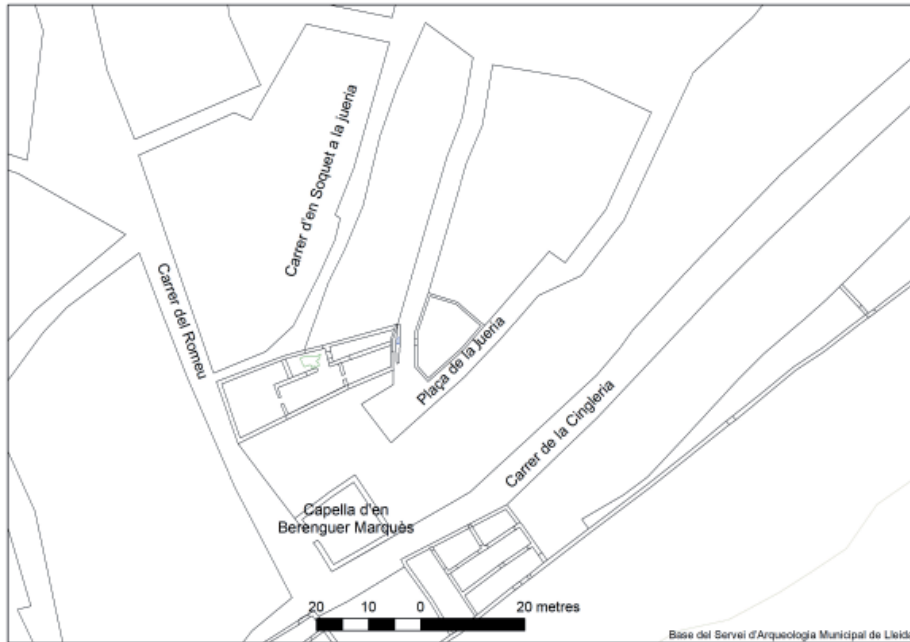

FIGURA 1. Carrer del Romeu, s. xv. (Imatge cedida per Guillem Roca Cabau. Base del Servei d'Arqueologia Municipal de Lleida.)

Pel que fa al nom del carrer, la documentació ens dona diverses solucions: «lo carrer que munte de davant de casa d'en Soquet a la jueria», «lo carrer que munte a la jueria davant casa d'en Çoquet», «carreró que munta a la Cuyraça», «carrer que munte a la jueria» o «carreró que puge a la jueria». Nosaltres hem triat anomenar-lo «carrer d'en Soquet» per la importància que tingué Francesc Soquet al segle xv pel seu exercici de cort i veguer de la ciutat de Lleida. D'altra banda, que hi hagi tants noms diferents per a un carrer n'obstaculitza la identificació, puix que, a partir de la documentació, és difícil saber si es tracta d'un sol carrer o de més d'un. Al nostre parer, però, el fet que tots es trobin al Romeu i les connexions entre les confrontacions apunten que es fa referència al mateix carrer.

En els capbreus del segle xv se'ns mostra que Galceran de Sant Jordi (veg. «Apèndix documental», doc. 1) i Constança («Apèndix documental», doc. 2) tingueren llurs albergs en aquest carrer. Tenim, a més a més, els capbreus de Ramon Cubells («Apèndix documental», doc. 3), de Bernat Aguiló («Apèndix documental», doc. 4) o de Bernat Gassèn («Apèndix documental», doc. 5), documents que ens informen que tenen albergs ubicats al Romeu, dins de la jueria o confrontant amb una via que hi condueix. La diferent manera d'anomenar-la provoca la incertesa de si es tracta del mateix carrer d'en Soquet, però sabem que tenien una certa relació amb la Cuirassa. Per exemple, Ramon Cubells és veí de Galceran de Sant Jordi, del qual ja hem dit que tenia un alberg al carrer d'en Soquet («Apèndix documental», doc. 1). Pel que fa a Bernat Aguiló, sabem pels capbreus de la Pia Almoïna que des del 1426 tenia l'alberg de Bertomeu Domènech²² que es trobava a la jueria: «Ffa en Bernat Aguiló per i alberch que era d'en Barthomeu Domènech, setiat en la juharia, II sous, VI diners.»²³ Referent a l'alberg de Bernat Gassèn, no se'ns diu que el carrer que puja a la Cuirassa parteixi o es trobi al Romeu. Això no obstant, trobem que és veí de Ramon Domènech, sastre, del qual tenim un capbreu («Apèndix documental», doc. 6) per un alberg al Romeu que també confronta amb Bernat Gassèn.

Aquest carrer d'en Soquet, ja dins de la jueria, devia connectar amb el carrer dels Pergaminers,²⁴ tal com ho demostra una relació de confrontacions d'ambdós carrers que s'intersequen. Per exemple, Bernat Gassèn té com a veí Joan Garcia, albarder, del qual sabem que tenia un alberg al carrer dels Pergaminers («Apèndix documental», doc. 7). Aquest carrer també devia quedar davant del forn: «...et portale quod vocatur del forn juxta Pergamineriam».²⁵ El forn de la Cuirassa es devia situar a la fi del carrer d'en Soquet. Ho deduïm gràcies a la informació dels capbreus de la Pia Almoïna que ens diuen que l'alberg de la Cuirassa de Galceran de Sant Jordi, ja esmentat, i el d'en Domingo

22. Jurista que s'esmenta en el capbreu de la parròquia de Sant Joan de Bernat Aguiló l'any 1429 per un alberg al Romeu.

23. ACL, P1_M7_P2_C08, Capbreus 1419-1429, f. 121v.

24. Carrer paral·lel al Romeu que es comentarà més endavant.

25. ACL, LP_00902, Pergamins.

Seganta, que apareix sovint com a veí d'albergs del Romeu,²⁶ es trobaven propers al forn:

Ffa en Galceran de Sent Jordi per 1 alberch setiat a la Cuyraça prop lo forn. XX sous.²⁷

Ffa en Domingo Seganta per lo loguer de 1 alberch, lo qual l'Almoyna ha en la Cuyraça, setiat prop lo forn pagadós en III terminis; ço és, lo primer dia de febrer XIII sous, IIII; lo primer dia de juny XIII sous, IIII; e lo primer dia d'octubre XIII sous, IIII.²⁸

3.2. *Carrer dels Pergaminers*

El carrer dels Pergaminers, com ja hem comentat, naixia allà on moria el carrer d'en Soquet, endins de la jueria i davant de la Cuirassola, la plaça de la Jueria. La seua relació amb el carrer d'en Soquet ha quedat explicada en l'apartat precedent, i la relació amb la Cuirassola l'extraiem de la confrontació amb la plaça que tenia un alberg de Francesc Basset, ubicat al dit carrer («Apèndix documental», doc. 8). El carrer dels Pergaminers devia anar paral·lel al carrer del Romeu, però dins dels «murs» de la Cuirassa, i devia confluïr amb aquest carrer en el tram anomenat en la documentació com a «carrer de la Jueria que ix davant la porta de l'alberg de l'honorable mossèn Joan de Sant Climent».

26. Capbreu de dos albergs de Nicolau Gralla al Romeu (ACL, P3B_M4_P1_C05, Censos de Sant Llorenç 1429, f. 137 i 138); Capbreu d'un alberg de Maria, muller de Domingo Seganta, al peu del Romeu (ACL, P3B_M4_P1_C05, Censos de Sant Llorenç 1429, f. 131v).

27. ACL, P1_M7_P2_C05, Capbreus 1403-1424, f. 313v.

28. ACL, P1_M7_P2_C05, Capbreus 1403-1424, f. 20v.

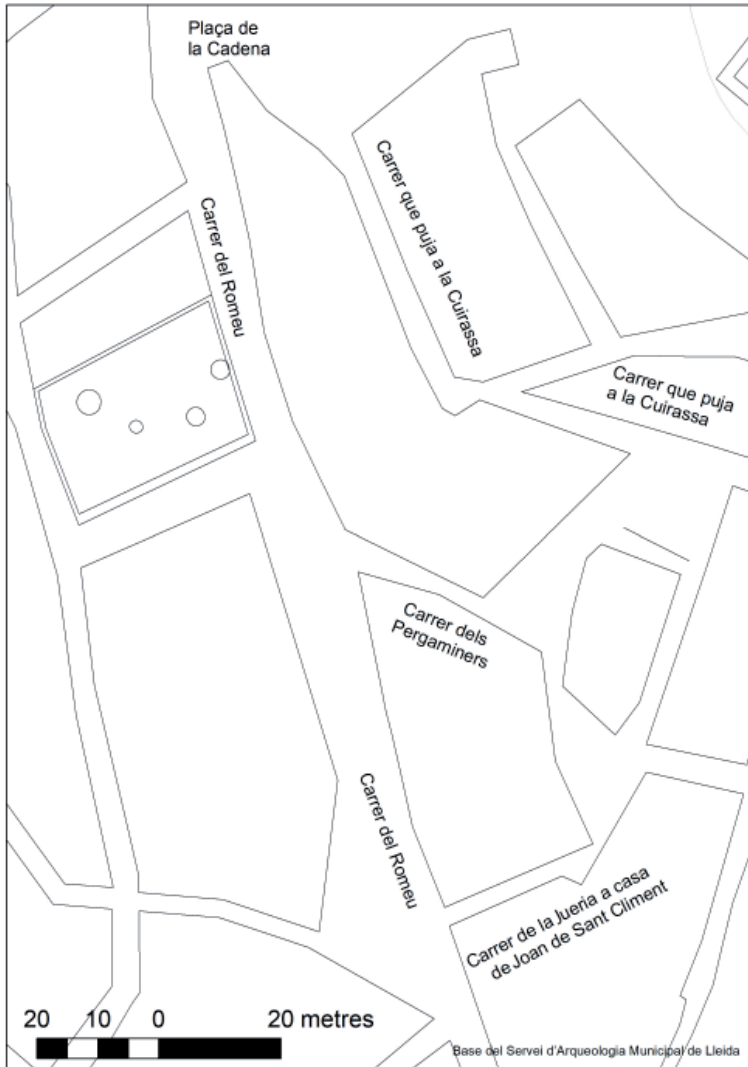

FIGURA 2. Carrer del Romeu, s. xv. (Imatge cedida per Guillem Roca Cabau. Base del Servei d'Arqueologia Municipal de Lleida.)

En aquest carrer hi trobem els albergs del ja esmentat Joan Garcia, albar-der, i de Francesc Basset, sabater, però també tenim altres capbreus, com el de Joan Barria, pergaminer («Apèndix documental», doc. 9); Mossé Vidal, jueu del qual no se'ns diu en el seu capbreu que tingui l'alberg al dit carrer, però sí que confronta amb l'alberg de Joan Barria o de Mossé Cofèn, del qual tam-

poc se'ns diu que tingués casa a Pergaminers, però és veí de Francesc Basset i confronta amb el carrer que ix davant de Joan de Sant Climent («Apèndix documental», doc. 10). Es veu clar, a través dels exemples d'en Joan Garcia, Francesc Basset o Joan Barria, que el topònim deriva de l'especialització de la zona en el sector tèxtil; en aquest cas, en la confecció de pergamins i llibres.²⁹ No és l'única via dins de la jueria que portava el nom d'un ofici relacionat amb la pell, puix que tenim notícies d'un carrer de la Sabateria dins de la Cuirassa, com ho testimonia el capbreu de Joan Romeu («Apèndix documental», doc. 11) o alguns exemples extrets del Capbreu Autèntic de 1382:

Ítem fan Fay Aramà e Amen, juheus, per alberchs hon stan en la Çabateria de la Cuyraça. 18 sous.³⁰

Desafortunadament, en els casos en què apareix esmentat el carrer de la Sabateria no s'hi donen prou referències per a localitzar-lo.

3.3. Cuirassola o plaça de la Cuirassa

Un altre punt important dins de la Cuirassa dels jueus és la plaça de la Jueria o Cuirassola, que es devia trobar davant d'on s'intersequen els ja esmentats carrers d'en Soquet i dels Pergaminers. Una altra referència geogràfica documentada és que aquest espai limita al sud amb el tram del carrer Major anomenat «de la Cingleria». Així ho testimonien els censos de Guillem Ramon Jordà l'any 1490 o de Joan d'Oronós l'any 1493.³¹ Altres capbreus no especifiquen tant el tram de la Cingleria, però ens mostren que la Cuirassola limita amb el carrer Major:

...a parte ante cum dicto vico maiori et a parte retro cum platea, vulgo dicta de la Cuyrasola...³²

In vico maior Ilerde que confrontatur a parte antea cum dicto vico, a parte retro ab la Cuyrasola, de uno latere ab Soler et de altre ad domo Mathei Belloc sutoris...³³

29. GORT, *L'Estudi General*, p. 69.

30. ACL, P3B_M2_P2_C03, Capbreu Autèntic, f. 111v.

31. ACL, P7_M1_P4_C02, Fatice et consessiones censuum, p. 62.

32. ACL, P7_M1_P4_C02, Capibrevium 1553, s/n.

33. ACL, P7_M1_P4_C02, Capbreus dels censos rebuts per Berenguer notari 1593 a 1596, p. 19.

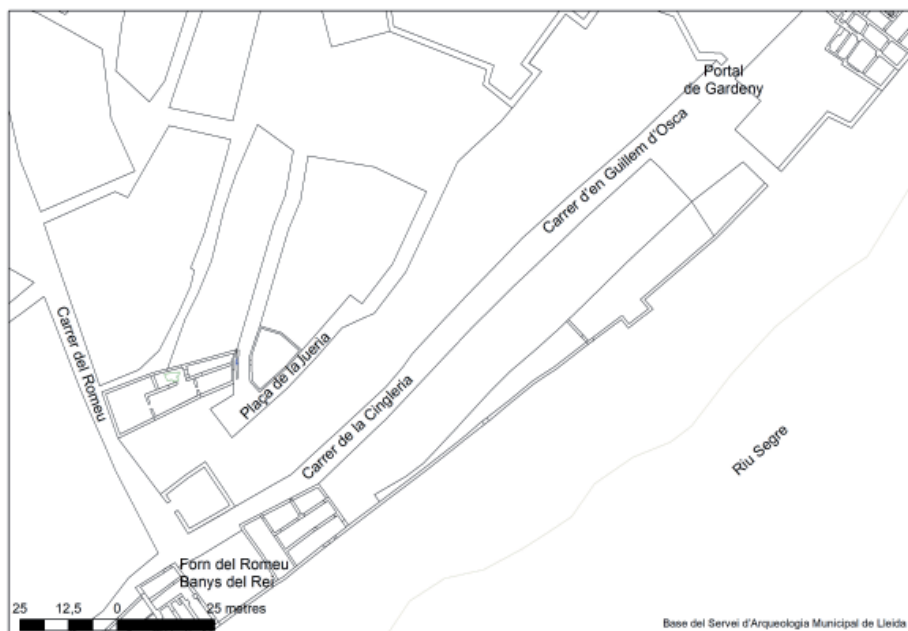

FIGURA 3. Carrer Major, s. xv. (Imatge cedida per Guillem Roca Cabau. Base del Servei d'Arqueologia Municipal de Lleida.)

Aquesta plaça, al mateix temps, devia connectar amb el que a la documentació apareix com a «costa de la Jueria». Es devia trobar al darrere del carrer Major, al qual aniria paral·lela, i devia enllaçar amb el primer pla de les escales de l'actual costa del Jan. És per tot això que la Cuirassola correspon a l'actual carrer de la Jueria o a algun indret pròxim a aquest, com pot ser la plaça del Seminari.

En aquesta plaça trobem documentada una sinagoga que devia ésser funcional després del pogrom de 1391. Així ens ho confirma el cens de Jaume de Roda, que l'any 1492 tenia un alberg que limitava amb la Cuirassola i «cum domo de la scola» («Apèndix documental», doc. 12). Aquesta sinagoga, després de l'expulsió dels jueus, passà a ésser la casa d'un particular, com se'n diu en un cens del segle XVI, segons el qual Joan Sopeira, el 1537, tenia una casa al carrer de la Jueria que confrontava amb «casa de mossèn Juseph Onorós que solie esser sinagoga» («Apèndix documental», doc. 13). Ambdós censos de ben cert fan referència al mateix alberg, car se'n informa que l'alberg d'en Sopeira, prèviament, pertanyia a en Roda, nom que entenem que remet al dessús dit en Jaume Roda.

3.4. *Carrer Reial*

Un altre carrer dins les muralles de la Cuirassa i paral·lel al Romeu, com el mateix dels Pergaminers, seria el conegut per la documentació de l'època com a «Reial». Aquest carrer ja apareix testimoniats al Capbreu Autèntic de 1382 en ubicar-nos alguns albergs de jueus dins de la dita via, com els albergs d'Içach Rimoch,³⁴ Içach Baruch³⁵ o Lleó Paperri.³⁶ En aquests censos, poca informació extraiem de la seua ubicació, però en un pergami del 1395, on apareix una concessió d'un alberg al dit carrer, s'hi veu que confronta amb el carrer del Romeu («Apèndix documental», doc. 20). En aquesta via, o connectada a aquesta, trobem també la carnisseria de la jueria:

...pro quodam hospicium ipsius Astruch Azday, sito in calle seu Cohiracia Iudeorum dicte civitatis Ilerde, confrontato ex parte una in via publica, per quam est ascensus a portali dicte Cohiracie, quod portale est a parte vici vocati del Romeu ad plateam Carnicerie dicte Cohiracie, et de alia parte in dicta platea et de alia parte in vico, per quem venitur de porta Regali dicte Cohiracie ad plateam prenominatam...³⁷

3.5. *Elements de la jueria*

Hem explicat fins ara les vies de dins de la jueria que apareixen a la documentació estudiada, a més d'alguns dels seus elements particulars, com el forn del carrer del Soquet, la carnisseria del carrer Reial o la sinagoga de la Cuirassola. No obstant això, en tant que el call de Lleida dins del territori català devia ser important i ben poblat, ens apareixen també altres elements jueus, com poden ser un micvé, una altra sinagoga i un cementiri fora de la Cuirassa. Malauradament, llur situació no queda clara i, per tant, esmentarem alguns apunts bibliogràfics i documentació que s'hi refereixen.

Pel que fa al micvé, ni capbreus, ni pergamins, ni consells generals, ni els llibres de crims consultats al·ludeixen als banys rituals que tota comunitat jueva ha de tenir. Tanmateix, l'any 1975, David Romano va traure a la llum

34. ACL, P3B_M2_P2_C03, Capbreu Autèntic, f. 87v.

35. ACL, P3B_M2_P2_C03, Capbreu Autèntic, f. 88r.

36. ACL, P3B_M2_P2_C03, Capbreu Autèntic, f. 80v.

37. ACL, LP_03750, Pergami.

un document en el qual el batlle Bonanat Saperà, el 1339, donava llicència al jueu Abrafim Abnaçaya perquè es fessin banys d'aigua freda per a les jueves.³⁸

Prèviament hem esmentat la presència d'una sinagoga a la plaça de la Jueria, però tenim constància d'una sinagoga anterior i diferent, car després de l'avalot se'ns diu que es convertí en església:

A diumenge, a XIII del mes d'agost any M CCC noranta hu, ffonch fet en la ciutat de Leyda lo insult dels juheus e foren morts LXX VIII juheus e mesos en una ciga al pla dels Fra Menós. Tots los altres juheus se bategaren e feren església de la sinagoga y meteren-li nom Santa Maria del Miracle, en la qual los conversos tenen vuy lo sementiri.³⁹

Aquesta sinagoga devia ser la principal de la comunitat jueva i la més gran si després es convertí en una església.⁴⁰ D'altra banda, l'altra sinagoga, que hem comentat que es trobava a la Cuirassola, devia ser en origen la reutilització de la casa d'un particular com a temple després de la conversió de la sinagoga antiga, ja que, com hem dit, aquesta sinagoga, el 1537, era la casa de Josep Onorós («Apèndix documental», doc. 13). Podem situar la sinagoga prèvia al pogrom de 1391 al nord de la jueria, davant de la Cuirassa i de l'església i rectoria⁴¹ de Sant Andreu, gràcies al fet que se'ns diu que al costat de l'església de Santa Maria del Miracle hi havia un cementiri de conversos. Trobem en un cas del Llibre de Crims que el lloctinent i cort Francesc Soquet trobà una dona acompanyada de dos homes i se'ns en relata el recorregut:

E, com foren en la Cuyraça, devant lo fossar dels convesos de Sent Andreu, alà, confessant, pregà lo hu dels dits dos homes que li prestàs una gramaya e un caperó que portave, per ço que, si encontrasen alguns estudiants o altra gent, no la coneguesen e no li fesen qualque minva.⁴²

38. ROMANO, «Baño o miqwé», p. 158.

39. BNE, mss/18496, Llibre de notes antigues per memòria, f. 29r; LLADONOSA, *Els carrers i places de Lleida*, p. 334.

40. Baer i Lacave ens donen a conèixer, a través d'un document datat el 1408, que els jueus de la ciutat demanaren al rei el retorn del que havia estat una sinagoga (potser l'esmentada església de Santa Maria del Miracle) o que se'n sufragués la construcció d'una de nova. BAER (*Historia de los judíos*, p. 406; LACAVE, *Juderías y sinagogas*, p. 50).

41. En el text apareix la paraula *badia* (reducció de *abadia*), que en català medieval (i modern en algunes contrades) té el significat de «rectoria» (A. M. ALCOVER i F. de B. MOLL, *Diccionari català-valencià-balear*, Palma de Mallorca, 1964-1969, s. v. *badia*, art. 4).

42. AML, reg. 810, Llibre de Crims, f. 64v.

Més endavant se'ns diu que es trobaven davant la porta de l'església de Sant Andreu:

E com foren davant la porta de la sglésia de Sent Andreu, la qual és devant la badia de Sent Andreu, vench lo dit honorable en Ffrancesch Çoquet e dix tenir a la cort e de fet desarmà los dits dos hòmens e volch saber ela qui ere e alça-li lo caperó e conech-la e dix: «He, e vos sou.» E pres ela confessant per lo braç e tra-la per lo carrer de la Cuyraça aval e mès-la entre unes taules de casa d'en Maçanet, situades en lo Romeu, e aquí stigueren ben tres hores...⁴³

Pel que fa al cementiri dels jueus, la documentació medieval ens parla d'un «ciminterium Iudeorum» pròxim a les eres de Sant Tomàs, corresponent actualment a l'esquerra del carrer de Balmes:⁴⁴

Sit notum cunctis presentibus et futuris. Quod ego, magister Arnaldus Ylerdensis, canonicus ac prepositus sancti Iohannis de platea, unum, cum consilio assensu et voluntate domini Berengarii, episcopi, et tocius conventus Ylerdensis, dono et concedo tibi, Raimundo, repositario, et uxori tue, Arnalde, et quibus vos volueritis, quendam ortum extra muros civitatis Ylerde, ad areas sancti Thome, iuxta ciminterium Iudeorum, ad censum.⁴⁵

Nogensmenys, tenim constància que els jueus podien haver tingut més d'un cementiri, arran de la quantitat de morts ocasionats per la pesta negra. Així ho manifesta una carta de Pere el Cerimoniós el 12 de març de 1353 en la qual es mana al batlle de Lleida que prepari un nou cementiri per als jueus de la ciutat.⁴⁶ Fins i tot, uns anys més tard trobem un document que atesta una donació d'un terreny propietat de l'orde de l'Hospital a l'aljama, perquè s'utilitzés com a cementiri. Prim Bertran localitzà aquesta porció de terra a la Corda de Gardeny, corresponent a l'actual complex d'edificis de l'institut Màrius Torres i la calçada de la carretera N-2.⁴⁷

43. AML, reg. 810, Llibre de Crims, f. 65r.

44. ROMANO, «Restos judíos en Lérida», p. 61 i 65.

45. ACL, Llibre Verd (3), f. 307r.

46. ROMANO, «Restos judíos en Lérida», p. 365; PITA, «L'aconteixement de la mort», p. 203.

47. BERTRAN, «Documento sobre un nuevo cementerio», p. 114.

4. Vida dins de la Cuirassa

Com bé acabem de veure, els capbreus són una font útil per a fer una hipotètica reconstrucció de la morfologia i l'entramat viari de la jueria lleidatana medieval. Tanmateix, la mateixa documentació ens és imprescindible per a fer un quadre de la pluralitat dels habitants del call: qui eren, quina relació tenien entre ells, a què es dedicaven, etc. Si a tot això hi afegim l'inestimable testimoni que aporten els llibres de crims de la Paeria de Lleida sobre successos dins o al voltant de la jueria, se'ns revelen moltes característiques de la vida i l'activitat de la Cuirassa.

4.1. *Convivència*

Tot i que de bon principi, després de la conquesta cristiana, aquest espai ja estava dedicat als jueus, la idea d'un espai hermètic per a jueus s'anà radicalitzant i asseverant a mesura que el pensament antijueu que ja es respirava en els textos del segle XI s'estenia per la població seglar a través dels predicadors.⁴⁸ La temença envers un Déu irat per la condescendència dels cristians respecte als seus enemics musulmans, però sobretot jueus, provocava bàsicament als segles XIV i XV un odi de la població que podia esclatar en moments puntuals com per Setmana Santa («Apèndix documental», doc. 14) o per part dels estudiants de l'Estudi,⁴⁹ que en repetides ocasions llançaven pedres al call («Apèndix documental», doc. 15).⁵⁰ Nogensmenys, es podien trobar al llarg del segle XV cristians que tenien llurs albergs i obradors dins de la Cuirassa. Hem de tenir en compte, però, que la jueria es buidà dràsticament durant l'avalot de 1391 i que es repoblà, en un principi, amb nous cristians o amb els nous conversos. Àdhuc, després del pogrom, trobem un cementiri per a conversos annex a l'església Santa Maria del Miracle, antiga sinagoga convertida ja esmentada.

48. SABATÉ, «L'ordenament municipal», p. 760-761.

49. Pel que fa a la presència d'estudiants dins de la Cuirassa, Roser Gort també presenta testimonis documentals del segle XIV en què es mostren casos d'escolars de l'Estudi involucrats en bregues dins del call: GORT, *L'Estudi General*, p. 173-180.

50. Aquest text ja es troba en LLADONOSA, *L'Estudi General*, p. 172-173, però ací n'ofereim una nova transcripció revisada i ampliada.

De la mateixa manera, la documentació de finals del segle XII i principi del XIII ens mostra una Lleida molt heterogènia, on els jueus tenien horts i vinyes en partides fora del call i confrontant amb cristians, com succeïa en altres punts de Catalunya.⁵¹ Aquest és el cas d'Arnau de Lleida (Arnaldus Ylerndensis), prior, que l'any 1187 adquireix una vinya al Sas que confronta amb una vinya de Jafia, jueu;⁵² o bé una donació a Habrama, ajudant, l'any 1202, d'una vinya situada a Rovals, que confrontava amb Abraham de la Cavalleria i Muça, jueus,⁵³ entre d'altres.

Nogensmenys, com succeí a Barcelona i Girona,⁵⁴ els camps lleidatans s'aniran buidant de la presència jueva a partir dels segles XIII i XIV. Així doncs, trobem en la documentació escrutada del Capbreu Autèntic de 1382 només tres jueus amb possessions rurals a Lleida: Caravida Naçayt, que tenia una vinya prop de la torre d'en Macià⁵⁵ i una altra a Rovals;⁵⁶ Içac Creix, que en tenia una a Vallcalent,⁵⁷ i Lleó Paperri, que la tenia a Boixadors.⁵⁸ D'altra banda, ja al segle següent, trobem la referència de retruc en el capbreu de Llorenç Guiu, notari, del 12 de novembre de 1429, en què se'ns mostra que té una terra al Sas que manifesta haver obtingut per heretat del seu pare, Domingo Guiu, el qual la comprà a Fahim Abduc, jueu conegut com Xiquatela, el dia 7 de gener de 1401 («Apèndix documental», doc. 16).

A més a més, trobem obradors i feiners jueus que tenen llurs activitats fora del call. Aquests són els casos de Fahim Acaç, jueu giponer que el 1442 tenia l'obrador al peu del Romeu («Apèndix documental», doc. 17); Mossé Acaç, que el 1455 mercadejava roba a la plaça de la Cadena i a la plaça de Sant Joan («Apèndix documental», doc. 18), o els casos de Baró Abnaxicon i Abraham Jufay, naturals de Seròs, però que el 5 d'agost de 1443 feia tres setmanes que vivien i treballaven a les Torres de Sanui com a sastres ambulants («Apèndix documental», doc. 19). Aquests exemples contrasten amb les ordenances que es promulgaren en contra d'aquesta llibertat d'acció dels jueus

51. BRAMON, «Els jueus de Banyoles», p. 109; RIERA, «La conflictivitat de l'alimentació», p. 299; BAER, *Historia de los judíos*, p. 34.

52. ACL, Llibre Verd (1), f. 145r.

53. ACL, Llibre Verd (2), f. 152v.

54. Riera, «La conflictivitat de l'alimentació», p. 300.

55. ACL, P3B_M2_P2_C03, Capbreu Autèntic, f. 24r.

56. ACL, P3B_M2_P2_C03, Capbreu Autèntic, f. 43r.

57. ACL, P3B_M2_P2_C03, Capbreu Autèntic, f. 88r.

58. ACL, P3B_M2_P2_C03, Capbreu Autèntic, f. 102v.

fora del call a partir del segle XIV, com el decret del rei Pere el Cerimoniós de 1337 en què es prohibia als jueus de Lleida vendre fora de la Cuirassa en dies festius.⁵⁹

Decrets com aquests s'aniran repetint al llarg dels segles XIV i XV. A fi de mantenir la puresa moral dels cristians, allunyant-los dels jueus, i, d'altra banda, garantir la pròpia integritat dels jueus, el 1436 el cort i veguer, Pere de Bolas, ordenà que els jueus estiguessin únicament dins de la Cuirassa.⁶⁰ Semblava ja definitiu que els jueus, ensems amb els musulmans, quedarien closos amb més duresa i rigor als seus respectius barris amb la intervenció del bisbe Garcia Aznares el 1445.⁶¹ Tanmateix, pareix que això no es degué complir sempre, ja que més tard, el 1473, trobem una altra ordinació respecte a la clausura:

Ordinació que los jueus hagen star dins la juyria. Més lo dit consell general, per repòs e bon orde de la ciutat e per reposar scàndols que seguir-se porie, acorda, dellibera e ordena que, exceptats mestre Cresques e mestre Cavallés, juheus qui són metges e strangers e no de la contribució de la ciutat, ço és que tots los altres jueus que fora dels límits de la juheria habitaran e domicili tenran e habitacions hauran de present, vist que axí, per decret divinal e humanal comú e municipal, tals coses són prohibides. Que los dits juheus, exceptats los dos desús dits, hagen acomodar e tenir aquelles e residir personalment ab tota llur família dins los límits de la jueria, ratificant l'altra ordinació feta sobre dit fet, e hagen a mengar, dormir e beure dins aquella. E que la present ordinació sie autoritzada.⁶²

Contràriament a això, el 1483 trobem el testimoni d'Abraham Ascarell, que, jugant a cartes amb dos cristians a Cappont (Lleida), presencià com els seus dos companys de joc, Jaume Florença i Joan el Cinter, es barallaven («Apèndix documental», doc. 20). Per la qual cosa, la insistència i els exemples de jueus fora del call, fins i tot en anys ja pròxims a l'expulsió, indiquen que, tot i l'esforç per anul·lar la presència jueva, vivien moments de pacífica convivència amb el grup cristià.

59. SANAHUJA, *Lérida en sus luchas por la fe*, p. 38-39.

60. SANAHUJA, *Lérida en sus luchas por la fe*, p. 26.

61. MOTIS, «Claves e identidades de los judeoconvertos», p. 86; SANAHUJA, *Lérida en sus luchas por la fe*, p. 28.

62. AML, reg. 423, llibre d'Actes del Consell General 1473, f. 11r.

4.2. *Activitat*

Una de les activitats econòmiques més destacades que es practicaven dins de la Cuirassa era tot allò referent al món tèxtil. Trobem, al llarg de la documentació, jueus sastres, com Mossé Xifon l'any 1331,⁶³ o Abraham Jufay i Baró Abnaxicon l'any 1443;⁶⁴ pergaminers, com Llop Rimoch i Bonafós l'any 1312⁶⁵ o Jacob de Castel el 1331;⁶⁶ o molts sabaters, com Abraham de Gateunyó, Abraham Pastor, Acach Camitz, Acach Rafaya, Açach de Palència, Açach Gatenyó, Benvenist Avincanes, Gentó Cofèn, Jafudà Figueroll, Jucef Dornado, Salomó Forten, Salomó Galaf, Sentó Cresp el 1331⁶⁷ o Jafudà Vivaig el 1382,⁶⁸ entre d'altres. Donada aquesta especialització de la zona, els noms dels carrers de la Cuirassa se'n feren ressò, com en els carrers dels Pergaminers o de la Sabateria. Aquest grau de professionalització també hauria atret cristians dedicats al món tèxtil, com Joan Romeu, giponer, que tenia un alberg a la jueria, al costat del carrer de la Sabateria, o, en els casos ja vistos en l'apartat del carrer dels Pergaminers, el de Francesc Basset, sabater, Joan Barria, pergaminer, i Joan Garcia, albarder.

No obstant això, trobem una altra pràctica habitual en els delictes que involucraven els jueus i llur faceta de prestadors. En la documentació dels llibres de crims apareixen molts casos de robatoris en què, a la fi, la mercaderia furtada es trobava a la Cuirassa, puix que els lladres volien obtenir diner ràpid del seu botí i desfer-se de les proves incriminatòries. A més a més, la condició de la jueria dins l'urbs la feia idònia per a això, car era un òrgan amb una certa autonomia, semiindependent del consell de Lleida, a més a més d'aïllat i rebutjat per la població cristiana. El 1390 tenim el cas de Miquel Alegret, que va acudir a la Cuirassa per empenyorar dues tasses d'argent que presumptament havia robat. El testimoni del jueu a qui va acudir, Astruch Acreix, ens ho confirma:

Astruch Acreix, juheu de Leyda, testimoni qui jura dir veritat sobre los x manaments. Interrogat si el testimoni té penyores d'en Miquel Alegret, respòs e dix que hoc. Interrogat quinyes penyores ne té, e dix que el té dues taçes d'argent

63. ACL, LP_00902, Pergamí.

64. AML, reg. 815, Llibre de Crims, f. 97.

65. ACL, LP_05893, Pergamí.

66. ACL, LP_00902, Pergamí.

67. ACL, LP_00902, Pergamí.

68. ACL, P3B_M2_P2_C03, Capbreu Autèntic, f. 75v i 77v.

daurades: la i smaltada e l'altra plana. Interrogat per quant jahen penyora, respòs e dix que per xc sous jaquesos de cabal jahen penyor.⁶⁹

Al llarg del segle xv trobem més casos documentats en què aquest tipus de mercat negre es produeix dins la Cuirassa. El 1446, Mossé Vidal pagà dotze diners a Muça, musulmà de València, per una camisa d'una dona de la parròquia de Sant Llorenç de Lleida. Així ens ho confirma el testimoni d'Alí Amille, musulmà de Lleida, que ajudà Beçó, marit de l'afectada, a trobar la camisa («Apèndix documental», doc. 21).

5. Conclusions

L'estudi de l'urbanisme viari de la jueria de Lleida a partir de la documentació medieval se'ns plantejà com una tasca complicada. A més a més, quasi tota la informació trobada i utilitzada fa referència a possessions cristianes i alludeix a propietats, edificis i afers jueus d'una manera indirecta. Per tant, les nostres suposicions sobre els elements urbanístics del call hauran de ser confirmades o corregides per la tasca arqueològica de la zona. D'altra banda, respecte al que creia la prèvia historiografia local, hem pogut situar millor vies internes de la jueria, com el carrer dels Pergaminers, el carrer d'en Soquet, el carrer Reial o la Cuirassola, gràcies a la xarxa de veïnatge, les relacions de confrontació ofertes en els capbreus i la proximitat amb les vies que han romàs fins ara, com el carrer de Cavallers i el carrer Major. I definir millor aquestes vies, de retruc, ens ha permès identificar millor alguns elements de la jueria, com és el forn, al carrer d'en Soquet, en la intersecció amb el carrer dels Pergaminers; la carnisseria pròxima, o en el mateix carrer Reial i a prop del Romeu; o la mateixa sinagoga, a la Cuirassola.

Pel que fa a la informació pertinent a la vida dins de la jueria i a la relació amb l'alteritat, la documentació ens mostra un call especialitzat en el món tèxtil, on conviuen jueus i cristians amb un cert respecte i amb tolerància, tot i que a voltes succeeixen atacs per part de la comunitat d'estudiants de l'Estudi General o altres atacs en els moments en què la fe cristiana s'exhibeix més, com durant la Pasqua. Si bé és cert que aquestes confrontacions violentes entre cristians i jueus promogueren un seguit d'ordenances que afavorien el tan-

69. AML, reg. 794, Llibre de Crims, f. 110r.

cament i la reclusió dels jueus dins de la Cuirassa, no són pocs els casos en què alguns jueus abandonen el seu barri i treballen fora o fins i tot mantenen relacions d'amistat amb els cristians de la ciutat.

Per acabar, no ens volem oblidar de la imatge de mercat negre de la jueria. Gràcies a la documentació dels llibres de crims, declaracions i testimonis de delictes, se'ns diu que, a la Cuirassa, aprofitant la seua singularitat com a espai alienat dins de l'urbs, amb un autogovern propi que és l'aljama i la protecció reial de què gaudien els jueus, hi acudien molts lladres, un cop comès el robatori, per aconseguir diners ràpids i desfer-se ràpidament de les proves incriminatòries.

Bibliografia

- BAER, Yitzhak. *Historia de los judíos en la España cristiana*. Madrid: Altalena, 1981.
- BARRUFET, Albert; ENJUANES, Iolanda; SESMA, Mònica. «De l'enderroc de les muralles de la ciutat de Lleida a l'obra d'en Josep Fontseré: Plànol Geomètric de Lleida (1865)». *Shikar: Revista del Centre d'Estudis Comarcals del Segrià* [Artesa de Lleida], 4 (2017), p. 70-76.
- BERTRAN, Prim. «Les comunitats jueves de Catalunya: l'àrea de Lleida». En: COMPANYS, Mariona (coord.). *La Catalunya jueva*. Barcelona: Àmbit: Museu d'Història de Catalunya, 2002, p. 87-107.
- «Documento sobre un nuevo cementerio judío en Lérida (1383)». *Sefarad* [Madrid; Barcelona], 41/1 (1981), p. 114-120.
- «Els jueus de la ciutat de Lleida: alguns aspectes». *Anuari de Filologia* [Barcelona], 24-25 (2002-2003). *Secció E: Estudis Hebreus i Arameus*, 11: OLMO LETE, Gregorio; MILLET ALBÀ, Carolina (coord.). *Homenatge al Dr. Jaime Vándor*, p. 49-67.
- «Notes de demografia i onomàstica lleidatanes de finals de l'edat mitjana. El fogatge del 1491». *Acta Historica et Archaeologica Mediaevalia* [Barcelona], 1 (1980), p. 143-171.
- BOLÒS, Jordi. *Dins les muralles de la ciutat: Carrers i oficis a la Lleida dels segles XIV i XV*. Lleida: Pagès: Ajuntament de Lleida, 2008.
- BRAMON, Dolors. «Els jueus de Banyoles». *Quaderns* [Centre d'Estudis Comarcals de Banyoles], 1980-1984 [1985], p. 105-136.
- GORT, Roser. *L'Estudi General de Lleida al segle XIV*. Lleida: Edicions de la Universitat de Lleida: Patronat Josep Lladonosa, 2016.

- LACAVE, José Luis. *Juderías y sinagogas españolas*. Madrid: Mapfre, 1992.
- LLADONOSA I PUJOL, Josep. *Els carrers i places de Lleida a través de la història*. Ed. a cura de Joan Ganau i Casas. Lleida: Universitat de Lleida: Ajuntament de Lleida, 2007.
- *L'Estudi General de Lleida del 1430 al 1524*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 1970.
- *Història de Lleida*. Tàrrrega: F. Camps Calmet, 1971. 2 v.
- *Lérida medieval*. Lleida: Dilagro, 1974-1975. 2 v.
- MAGALLÓN BOTAYA, María de los Ángeles. «El mundo tardoromano en el valle medio del Ebro: las ciudades». En: SÉNAC, Philippe (ed.). *De la Tarraconaise à la Marche Supérieure d'al-Andalus (IVe-XIe siècle): Les habitants ruraux = Desde la Tarraconense hasta la Marca Superior de al-Andalus (siglos IV-XI): Los asentamientos rurales*. Tolosa: Université Toulouse II - Le Mirail, 2006, p. 9-32.
- MOTIS, Miguel Ángel. «Claves e identidades de los judeoconversos de Lleida según los procesos inquisitoriales a finales del siglo xv». *Tamid: Revista Catalana Anual d'Estudis Hebraics* [Barcelona], 10 (2014), p. 81-124.
- PASSOLA I TEJEDOR, Antoni. *Història de Lleida: El segle XVII*. Lleida: Pagès, 2004. (Història de Lleida; 5)
- PAVÓN MALDONADO, Basilio. «Corachas hispanomusulmanas. Ensayo semántico-arqueológico». *Al-Qantara: Revista de Estudios Árabes*, 7/1 (1986), p. 331-382.
- *Corachas y agua en las Edades Media y Moderna: España, Portugal y norte de África* [en línia]. Novembre 2011. <<http://www.basiliopavonmaldonado.es/Documentos/coracha.pdf>> [Consulta: 10 març 2015]
- PÉREZ ALMOGUERA, Arturo. «Lleida romana i antiga tardana». En: JUNYENT SÁNCHEZ, Emili; PÉREZ ALMOGUERA, Arturo. *Història de Lleida: L'antiguitat, d'Irtirra a Ilerda*. Lleida: Pagès, 2003. (Història de Lleida; 1), p. 180-397.
- PITA, Roderic. «L'aconteixement de la mort entre els jueus medievals lleidatans». *Gimbernat: Revista Catalana d'Història de la Medicina i de la Ciència* [Barcelona], 2 (1984), p. 189-208.
- «Cognoms de jueus del call de Lleida en llur fase final 1491-1492». *Butlletí Interior de la Societat d'Onomàstica* [Barcelona], 15 (març 1984), p. 5-11.
- *Lérida árabe*. Lleida: Dilagro, 1974.
- *Lérida judía*. Lleida: Dilagro, 1973.
- *La societat jueva en els calls lleidatans*. Barcelona: Rafael Dalmau, 1978.

- RIERA, Jaume. «Antroponímia masculina dels jueus de Lleida, l'any 1315». *Butlletí Interior de la Societat d'Onomàstica* [Barcelona], 85 (2001), p. 3-10.
- «La conflictivitat de l'alimentació dels jueus medievals (segles XII-XV)». En: *Alimentació i societat a la Catalunya medieval*. Barcelona: Consell Superior d'Investigacions Científiques. Institució Milà i Fontanals. Unitat d'Investigació d'Estudis Medievals, 1988 (Anuario de Estudios Medievales; annex 20), p. 296-311.
- ROMANO, David. «Baño o miqwé de Lérida (1339)». *Sefarad* [Madrid; Barcelona], 35 (1975), p. 158.
- «Restos judíos en Lérida». *Sefarad* [Madrid; Barcelona], 20 (1960), p. 50-65.
- SABATÉ, Flocel. *Atlas de la «reconquesta»: La frontera peninsular entre els segles VIII i XV*. Direcció de Jesús Mestre Campi. Barcelona: Edicions 62, 1998.
- «L'espace des minorités ethniques et religieuses: les juifs dans les villes catalanes au Bas Moyen Âge». En: SABATÉ, Flocel; GUILLERÉ, Christian (dir.). *Morphologie et identité sociale dans la ville médiévale hispanique = Morfología e identidad social en la ciudad hispánica medieval = Morfologia i identitat social al món urbà hispànic medieval*. Chambéry: Université de Savoie, 2012. (Sociétés, Religions, Politiques; 20), p. 231-286.
- *L'expansió territorial de Catalunya (segles IX-XII): Conquesta o repoblació?* Lleida: Universitat de Lleida. Servei de Publicacions, 1996.
- «Història de Catalunya. Segona part. Catalunya medieval». En: BALCELLS, Albert (dir.). *Història de Catalunya*. Barcelona: L'Esfera dels Llibres, 2004, p. 99-334.
- *Història de Lleida: Alta edat mitjana*. Lleida: Pagès, 2003. (Història de Lleida; 2)
- «L'ordenament municipal de la relació amb els jueus a la Catalunya baix-medieval». En: SABATÉ, Flocel; DENJEAN, Claude (ed.). *Cristianos y judíos en contacto en la Edad Media: Polémica, conversión, dinero y convivencia*. Lleida: Milenio, 2009. (De Christianis et Iudeis ad Invicem; 2), p. 733-804.
- «La Sefarad cautiva y reinventada, o los retos de la arqueología y la divulgación del patrimonio cultural». En: CASTAÑO, Javier (ed.). *¿Una Sefarad inventada?: Los problemas de interpretación de los restos materiales de los judíos en España*. Còrdova: El Almendro, 2014, p. 29-67.
- SANAHUJA, Pedro. *Lérida en sus luchas por la fe: Judíos, moros, conversos, inquisición y moriscos*. Lleida: Consejo Superior de Investigaciones Científicas: Publicaciones del Instituto de Estudios Ilerdenses, 1946.

SOUTO LASALA, Juan Antonio. «Las ciudades andalusíes: morfologías físicas». En: IGLESIA, José Ignacio de la (coord.). *V Semana de Estudios Medievales (Nájera, 1 al 15 de agosto de 1994)*. Nájera: Instituto de Estudios Riojanos, 1995, p. 143-166.

Apèndix documental⁷⁰

1

1429, octubre, 31. Lleida

Galceran de Sant Jordi, sastre, de Lleida, declara la possessió d'un alberg situat a la parròquia de Sant Andreu, al carrer d'en Soquet, carrer que munta des del peu del Romeu / des del Romeu a la Cuirassa.

ACL (Lleida), P3B_M4_P1_C05, Censos de Sant Andreu 1429, f. 90.

En Galceran de Sent Jordi, sartre.

Los dia e any damunt dits en Galceran de Sent Jordi, sartre, vehí e habitador en la parròquia de Sent Andreu de la ciutat de Leyda, presta sacrament a Déu e als sants quatre Evangelis en poder de nosaltres, notaris davall escrits.

70. Els annexos següents són transcripcions pròpies de documents provinents de l'Arxiu Capitular de Lleida (ACL) i l'Arxiu Municipal de Lleida (AML), la majoria dels quals eren encara inèdits. S'han emprat els criteris següents: S'ha distingit entre *u* i *v* i entre *i* i *j* segons el seu valor com a vocal o com a consonant en les transcripcions en català. En les transcripcions llatines s'ha emprat el criteri de la distinció de *u* i *v*, mentre que pel que fa a la vacil·lació entre *i* i *j* s'ha estandarditzat emprant-hi *i*. S'ha puntuat el text. S'han desenvolupat les abreviatures. S'han regularitzat les majúscules i minúscules (entre els mots que van amb majúscula inicial s'hi han inclòs els gentilicis en els documents en llatí). S'han inclòs accents quan es requeria segons les normes ortogràfiques actuals. S'ha regularitzat la separació de paraules i s'han fet servir l'apòstrof i el guionet en els textos en català segons la normativa ortogràfica actual. Les paraules o lletres que no són al text, però que per context i pel sentit se sobreentenen, s'escriuen entre claudàtors. Així mateix, quan el text presenta omissions, ja siguin observables pel context i sentit de l'oració o perquè el text presenta buits (llacunes), s'indica mitjançant «[...]» i un comentari a l'aparat crític. Les lectures incertes també s'indiquen posant entre claudàtors un nombre de punts igual al de lletres que s'observen al document i amb un comentari explicatiu a l'aparat crític.

En virtut del qual manifesta, capbreva e confessa, dient que ell ha e possehex un alberch de çel en abís, situat en la dita parròquia, en lo carrer que munte de davant casa d'en Soquet a la juheria. Affronte de dues parts ab l'alberch de l'honorable en Nicholau Gralla, draper, de la altra, ab alberch d'en Ffrancesch Badia, çabater, e de la altra, ab lo dit carrer. Lo qual alberch dix que fa de çens vint sous jaquesos, pagadós cascun^a any en la festa d'Aninou a la Almoyna de la Seu de Leyda o als procuradós de aquella. En virtut del qual jurament dix no haver carta ni scrit del dit alberch ni sab si lo dit çens és emphiteòtich, o no he és ver, que, com sa mare lo comprà, se'n presentà e se'n fermà fadiga e se'n pagà cinquantè.

Testimonis foren a les dites coses presents los discrets en Pere Martí e Bernat Miravet, notaris de Leyda.

a. Hi ha escrit al marge Almoyna de la seu.

2

1429, juliol, 13. Lleida

Constança, vídua de Pere Badia, sabater, de Lleida, declara la possessió d'un alberch situat a la parròquia de Sant Andreu, al carrer d'en Soquet, carrer que munta des del peu del Romeu / des del Romeu a la Cuirassa.

ACL (Lleida), P3B_M4_P1_C05, Censos de Sant Andreu 1429, f. 34.

Na Costança, muller d'en Pere Badia, quòndam, çabater en Leyda.

Divendres a XIII dies del dit mes de juliol any mil cccc xx ix, na Costança, muller d'en Pere Badia, quòndam, çabater de Leyda, vehina e habitadora en la parròquia de Sent Andreu de la ciutat de Leyda, presta sagrament a Déu e als sants quatre Evangelis en poder de nosaltres, notaris davall scrits. En virtut del qual manifesta, capbreva e confessa dient que ella ha e possehex un alberch de cel en abís, situat dessús lo peu del Romeu, en un carreró que munta a la Cuyraça, en la dita parròquia de Sent Andreu. Affronte de una part ab l'alberch d'en Gabriel de Tàrrega, sartre, de la altra, ab l'alberch d'en Galceran de Sent Jordi, sartre, de la altra, ab la carrera pública e de la altra, ab l'alberch de l'honorable en Nicolau Gralla, draper. Lo qual alberch dix que fa de cens emphiteòtich ab dret de fadiga e cinquantè xx v sous jaquesos, pagadós

quiscun any en la festa de Nadal a la capella instituhida en la glésia parroquial de Sent Lorenç per^o lo honorable en Miquel Navarra, quòndam, sots invocació de Sen Vicent, o al beneficiat de aquella, segons les dites coses se mostren en una carta pública per ell exhibida, la qual conté vendició feta del dit alberch per en Pere Gisper de Camporrells e na Dolça, sa muller, al dit en Pere Badia, quòndam, marit d'ella confessant, feta en Leyda a XVIII dies de janer any M CCC, closa per lo discret n'Arnau Gaschó notari de Leyda. En la qual carta fermà la fadiga lo discret en Coll Dabram, beneficiat de la dita capella.

Testimonis foren a les dites coses presents lo discret en Gabriel de les Eres, scrivent, e Gabriel Forner, sartre de Leyda.

a. Hi ha escrit al marge Sent Vicent en Sent Lorenç xxv sous.

3

1429, setembre, 22. Lleida

Ramon Cubells, sabater, de Lleida, declara la possessió d'un alberg situat a la parròquia de Sant Andreu, en un carreró que puja a la jueria i que parteix del Romeu.

ACL (Lleida), P3B_M4_P1_C05, Censos de Sant Andreu 1429, f. 60v i 61r.

En Ramon Cubells, çabater.

Digous a XXII del mes de setembre any M CCCC XX VIII. En Ramon Cubells, çabater, vehí e habitador en la parròquia de Sent Andreu de la ciutat de Leyda, presta sagrament a Déu e als sants quatre Evangelis en poder de nosaltres, notaris davall scrits. En virtut del qual manifesta, capbrega e confessa que ell ha e possehex un alberch de çel en abís en part e en altra part de la cuberta que calçigue sobre lo carreró que puge a la jueria fins al çel, situat en la dita parròquia, en lo carrer appellat lo Romeu. Affronte de una part, ab alberch d'en Galceran de Sent Jordi, sartre, de la altra, a dues parts, ab alberch d'en Francesch Moya, vanover, e de la altra, ab la via pública. Lo qual alberch dix que fa de çens vint e quatre sous jaquesos, pagadós cascun any la mitat en la festa de Nadal e l'altra mitat en la festa de Sent Johan del mes de juny a la capella de Sent Miquel,^o instituhida en la sglésia de Sent Andreu, de la qual és beneficiat lo discret en Jacme Ferrer, prevere. En virtut del qual jurament dix

no haver carta ni scrit del dit alberch, car perduda la ha, ni sab si lo dit çens és emphiteòtich o no, ni li recorde, com ell lo comprà lo dit alberch, si se'n presentà, ni se'n firmà fadiga ni se'n pagà cinquantè. Emperò, dix ell, confessant, que lo dit beneficiat li ha dit diverses vegades a ell capbrevant que lo dit çens se pot bé quitar, si quitar lo vol.

Testimonis foren a les dites coses presents los discrets en Pere Martí e Bernat Miravet, notaris de Leyda.

a. Hi ha escrit al marge Sent Miquel en Sent Andreu.

4

1429, juliol, 20. Lleida

Bernat Aguiló, il·lustre ciutadà de Lleida, declara la possessió d'un alberg situat a la parròquia de Sant Andreu, al Romeu, i que confronta amb dues vies que entren a la jueria.

ACL (Lleida), P3B_M4_P1_C04, Censos de Sant Joan 1429, f. 60v i 61v.

Lo honorable en Bernat Aguiló ciutadà [...].

Ítem més, en virtut del dit jurament, maniffesta, capbreva e confessa dient que ell ha un alberch de cel en abís, situat en lo Romeu, en la parròquia de Sent Andreu. E affronte, de una part, ab l'alberch d'en Johan des Camps, mercader, de la altra, ab la carrera pública, de la altra, ab lo carrer que munte a la juheria e de la altra, ab un altre carrer que va a la dita juheria. Lo qual alberch dix que fa de cens emphiteòtichs miga lliura de pebre, pagadora cascun any en la festa de Pascha de Resurrecció a la^a caritat del capítol de la Seu de Leyda o als procuradors de aquella ab dret de fadiga e cinquantè. Lo qual alberch dix ell, confessant, que fonch stablit a l'honorable en Borthomeu Domènech, quòndam, juriste, de la dita ciutat per lo dit honorable Capítol de la dita seu. E dix ell confessant que té la dita carta en forma pública en sa casa, mas que per ocupació de altres affers no l'a poguda cerquar.

Testimonis foren a les dites coses presents en Gabriel Fageda, specier, e Lois de Bardaxí, notaris de Leyda.

a. Hi ha escrit al marge al capítol de la seu.

1429, juliol, 6. Lleida

Bernat Gassèn, sastre, de Lleida, declara la possessió d'un alberg situat a la parròquia de Sant Andreu, al carrer que puja a la Cuirassa, el qual podria tractar-se del mateix carrer d'en Soquet.

ACL (Lleida), P3B_M4_P1_C05, Censos de Sant Andreu 1429, f. 27.

Bernat Gassèn, sartre.

Divendres a VI dies del mes de juliol any dessus dit M CCCC XX IX, en Bernat Gassèn, sartre, vehí e fabrador en la parròquia de Sent Andreu de la ciutat de Leyda, presta sacrament a Déu e als sants quatre Evangelis en poder de nosaltres, notaris davall scrits. En virtut del qual manifesta, confessa e capbreva dient que ell ha e possehex un alberch de cel en abís, situat en lo carrer qui puge a la Cuyraça. Affronte, de una part, ab l'alberch d'en Johan Garcia, albardaner, de la altra part, darrere, ab l'alberch del discret en Pere Saurí, notari, de la altra, ab l'alberch de na Clara, muller d'en Pere Comalada, e de la altra part, ab la carrera pública. Lo qual alberch dix que fa de cens emphiteòtich ab dret de fadiga e cinquantè vint sous jaquesos, pagadós quiscun any en la festa de les onze milia vèrgens a la capella de Sent Miquel, instituhida en la glésia de Sent Lorenç,^a de la qual és ara beneficiat lo discret en Domingo de Pere Guillem, prevere.^b E no res menys dix ell capbrevant que'l dit alberch e lo alberch del dit Johan Garcia, albardaner, la hu e l'altres, són obligats pagar al dit benefici en la dita festa de les onze milia vèrgens, setze sous jaquesos, segons los dits cens aparen en la carta de la compra del dit alberch per ell capbrevant feta d'en Bonanat de Riusech per preu de XVI florins, e mis e closa en Leyda a XX IX del mes de deembre any M CCCC XX IIII per lo discret en Bernat Riba, notari, en la qual carta fermà la fadiga lo dit en Domingo de Pere Guillem.

Testimonis foren a les dites coses presents los discrets en Pere Martí e Lois Bardaxí, notari de Leyda.

a. Hi ha escrit al marge a Sent Miquel en Sent Lorenç VIII. b. Segueix ratllat Segons e no res menys l'alberch del dit Johan Garcia.

6

1429, setembre, 5. Lleida

Ramon Domènech, sastre, de Lleida, declara la possessió d'un alberg situat a la parròquia de Sant Andreu, al carrer del Romeu, i que confronta amb Bernat Gassèn, que tenia l'alberg en un carrer que puja a la Cuirassa.

ACL (Lleida), P3B_M4_P1_C05, Censos de Sant Andreu 1429, f. 52v i 53r.

En Ramon Domènech, sartre.

Dilluns a v dies del mes de setembre any M CCCC vint e nou. En Ramon Domènech, sartre, vehí e habitador en la parròquia de Sent Andreu de la ciutat de Leyda, presta sacrament a Déu e als sants quatre Evangelis en poder de nosaltres, notaris davall scrits. En virtut del qual, manifesta, capbreva e confessa dient que ell ha e possehex un alberch de cel en abís, situat en la dita parròquia, en lo carrer appellat lo Romeu. Affronte, de una part, ab alberch del discret en Pere Saurí, notari, de la altra, ab alberch d'en Johan Ortiç, scuder, de la altra, ab l'alberch d'en Bernat Gassèn, sartre, e de la altra, ab la carrera pública. Lo qual alberch dix que fa de çens vint e tres sous jaquesos, pagadors cascun any en la festa de Sent Miquel del mes de setembre a la capella de Sent Jacme, instituhida en la sglésia parroquial de Sent Lorenç, de la qual és beneficiat lo discret^a en Johan Cristella, prevere. En virtut del qual jurament, dix no haver en son poder carta ni scrit, car com ell lo comprà, pres la carta lo discret en Bernat Gomar, notari, la qual may ha haguda, ni sab si lo dit cens és emphiteòtich o no. He és ver que, com ell lo comprà, firmà la fadiga en la dita compra lo discret en Johan Gralla, quòndam, prevere, lavors beneficiat de la dita capella, al qual paga ell confessant lo cinquantè.

Testimonis foren a les dites coses presents los discrets en Pere Martí e Bernat Miravet, notaris de Leyda.

a. Hi ha escrit al marge Sent Jacme en Sent Lorenç xx ii.

1429, octubre, 31. Lleida

Joan Garcia, albarder, de Lleida, declara la possessió d'un alberg situat a la parròquia de Sant Andreu, al carrer dels Pergaminers, dins de la jueria.

ACL (Lleida), P3B_M4_P1_C05, Censos de Sant Andreu 1429, f. 89r.

En Johan Garcia, albardaner.

Dilluns a xxx i e darrer dia d'octubre any M cccc xx iiii. En Johan Garcia, albardaner, vehí e habitador en la parròquia de Sent Andreu de la ciutat de Leyda, presta sagrament a Déu e als sants quatre Evangelis en poder de nosaltres, notaris davall scrits. En virtut del qual, manifesta, capbreva e confessa, dient que ell ha e possehex un alberch de çel en abís e un sòcol fins a la primera cuberta, la qual calçigue l'alberch d'en Bernat Gassèn, sartre, situat en la dita parròquia, en lo carrer appellat dels Pergaminers. Affronte, de una part, ab l'alberch d'en Johan Garcia, quòndam, mercader, de la altra, ab alberch d'en Ramon Domènech, sartre, de la altra, ab alberch d'en Bernat Gassèn, sartre, e de la altra, ab lo dit carrer. Lo qual alberch dix que fa de çens emphiteòtich ab dret de fadiga de cinquantè huyt sous jaquesos, pagadós cas-cun any en la festa de les onze milia vèrgens a la capella de Sent Miquel, instituïda en la sglésia parroquial de Sent Lorenç, de la qual és beneficiat lo discret en Domingo de Pere Guillem, prevere. Segons les dites coses, se mostren en^a una carta pública per ell exhibida de venda, feta del dit alberch per na Maria, muller d'en Galceran Aguiló, quòndam sartre, a n Sentou Namen, juheu pelliçer, feta en Leyda a xx v de maig any M cccc xiii. e closa per lo discret en Pere Saurí, notari de Leyda, en la qual firmà la fadiga lo damunt dit beneficiat.

Testimonis foren a les dites coses presents los discrets en Pere Martí e Bernat Miravet, notari de Leyda.

a. Hi ha escrit al marge capella de Sent Miquel en Sent Lorenç.

8

1429, octubre, 25. Lleida

Francesc Basset, sabater, de Lleida, declara la possessió d'un alberg situat a la parròquia de Sant Andreu, al carrer dels Pergaminers, dins de la jueria.

ACL (Lleida), P3B_M4_P1_C05, Censos de Sant Llorenç 1429, f. 149v-150r.

En Ffrancesch Basset, çabater.

Los damunt dits dies e any. En Ffrancesch Basset, çabater, vehí e habitador en la parròquia de Sent Lorenç de la ciutat de Leyda, jura a nostre senyor Déus e als sants quatre Evangelis en poder de nosaltres, notaris davall scrits. En virtut del qual, confessa, capbreva e manifesta dient que ell ha e possehex un alberch de çel en abís, situat en la parròquia de Sant Andreu, en lo carrer appellat dels Pergamins. Affronte, de una part, ab alberch d'en Pere Comalada o de sos hereus, de la altra, ab la Cuyraçola, de la altra, ab alberch d'ell confessat e de la altra, ab lo dit carrer. Lo qual alberch dix que fa de çens, ab dret de fadiga e cinquantè e ab senyoria directa, dotze sous jaquesos, pagadós quiscun any en la festa de Senta Maria Magdalena, a la capella de la spectació de Senta Maria, instituhida en la Seu de Leyda^a o al benefficiat de aquella. Segons que les dites coses se mostren en una carta pública de venda a ell confessat feta per madona Elionor, muller d'en Johan Gilabert, quòndam, mercader de Leyda, feta en Leyda lo primer dia de jener any M CCCC XVIII e closa per lo discret en Pere Saurí, notari de Leyda, en la qual firmaren la fadiga los mayorals dels drapers.

a. Hi ha escrit al marge a la capella de la Spectació de la Verge Maria en la seu.

9

1429, octubre, 15. Lleida

Joan Barria, pergaminer, de Lleida, declara la possessió d'un alberg situat a la parròquia de Sant Andreu, al carrer dels Pergaminers, dins de la jueria.

ACL (Lleida), P3B_M4_P1_C05, Censos de Sant Andreu 1429, f. 77r.

En Johan Barria, pergaminer.

Disapte a xv del mes de octubre any M CCCC vint-e-nou. En Johan Barria, pergaminer, vehí e habitador en la parròquia de Sent Andreu de la ciutat de Leyda, presta sagrament a Déu e als sants quatre Evangelis en poder de nosaltres, notaris e davall scrits. En virtut del qual manifesta, capbreva e confessa, dient que ell ha e possehex un alberch de çel en abís, situat en la dita parròquia, en la juheria, en lo carrer apellat dels Pergaminés. Affronte, de una part, ab l'alberch^a hon stà Mossé Vidal, juheu, de la altra, ab l'alberch d'en Bernat Company, sartre, de la altra, ab l'alberch d'en Nicholau Gralla, draper, e de la altra, ab lo carrer de la Juheria que hix davant la porta de l'alberch de l'honorable mossèn Johan de Sent Climent, cavaller. Lo qual alberch dix que fa de çens emphiteòtich ab dret de fadiga cinquante cinch sous jaquesos, pagadós cascun any en la festa de Sent Johan Baptiste del mes de juny a la capella de Senta^b Maria^c de la Sperança, instituhida en la sglésia parroquial de Sent Lorenc, de la qual és beneficiat lo discret en Martí Mallol, prevere. E dix que deu tenir carta del dit alberch, però no la ha trobada ni ha fet per què no la hagués amostrar.

Testimonis foren a les dites coses presents los discrets en Pere Martí e Luhís de Bardaxí, notaris de Leyda.

a. Segueix ratllat d'en Bernat Companys sartre de la altra ab l'alberch. b. Segueix ratllat Johan Babtiste. c. Hi ha escrit al marge Senta Maria de la Esperança en Sen Lorenc.

10

1429, octubre, 21. Lleida

Mossé Cofèn, jueu, de Lleida, declara la possessió d'un alberg situat a la parròquia de Sant Andreu, dins de la jueria.

ACL (Lleida), P3B_M4_P1_C05, Censos de Sant Andreu 1429, f. 78r.

En Mossé Coffèn juheu.

Dimecres a xx i de octubre any M CCCC xx viiii. En Mossé Coffèn, juheu, vehí e habitador en la parròquia de Sent Andreu de la ciutat de Leyda, presta sagrament als deu manaments de la Ley que Déus donà a Moysés en lo mont

de Sinay en poder de nosaltres, notaris davall escrits. En virtut del qual, manifesta, capbreva e confessa, dient que ell ha e possehex un alberch en part de çel en abís e en part de la primera cuberta fins al çel, situat en la dita parròquia, en la juheria. Affronte, de una part, ab l'alberch d'en Francesch Basset, çabater, de la altra, ab l'alberch dels hereus d'en Johan Maçanet, quòndam, corredor, de la altra, ab la Cuyraça e de la altra, ab lo carrer de la Juheria que hix davant lo portal de l'alberch de mossèn Johan de Sent Climent. Lo qual alberch dix que fa de çens emphiteòtics, ab dret de fadiga e cinquantè quatre sous jaquesos, pagadós cascun any en la festa de Sentes Creus als aniversaris⁴ de la sglésia parroquial de Sent Loreuç. Segons les dites coses se mostren en una carta pública, per ell exhibida, de venda a ell feta del dit alberch per en Dalmau Coll, çabater, e na Caterina, sa muller, per prendre deu lliures jaqueses, feta en Leyda a dos dies de juliol any M CCCC XX V e closa per lo discret n'Arnau de la Perdina, notari de Leyda, en la qual firmà la fadiga lo discret en Ffrancesch Martí, prevere, axí com procurador de los dits aniversaris.

Testimonis foren a les dites coses presents los discrets en Pere Martí e Bernat Miravet, notaris de Leyda.

a. Hi ha escrit al marge aniversaris de Sent Loreuç.

11

1429, novembre, 8. Lleida

Joan Romeu, giponer, de Lleida, declara la possessió d'un alberg situat a la parròquia de Sant Andreu, dins de la jueria.

ACL (Lleida), P3B_M4_P1_C05, Censos de Sant Joan 1429, f. 51.

En Johan Romeu, giponer.

Los dits dia e any, en Johan Romeu, giponer, vehí e habitador en la parròquia de Sent Johan de la ciutat de Leyda, presta sagrament a Déu e als sants quatre Evangelis en poder de nosaltres, notaris davall escrits. En virtut del qual confessa, capbreva e manifesta, dient que ell ha e possehex un alberch de çel en abís, situat en la juheria de la dita ciutat. Affronte, de una part, ab alberch de l'honorable en Ferrando Bardaxí, de la altra, ab la plaça de la Juheria, de la altra, a lo carrer de la Çabateria e de la altra, ab un altre corral. Lo qual al-

berch dix que fa de cens emphiteòtich ab dret de fadiga e cinquantè quaranta sous jaquesos, pagadós cascun any en la festa de Sent Miquel del mes de setembre a la capella de^a Santa Maria de la Sperança, instituhida en la sglésia de Sent Lorenç, de la qual és beneficiat lo discret n'Arnau Berenguer, prevere. Segons les dites coses se mostren en una carta pública de venda feta del dit alberch a:n Salamó Capanto e Juceff Atzaries, lavons juheus, per en Benet Bites e Jomella, sa muller, juheus, feta en Leyda a huyt del mes de janer any M CCCC onze e closa per lo discret en Pere Losa, notari. En la qual firmaren la fadiga los obrés de la sglésia de Sent Lorenç, patrons de la dita capella.

Testimonis foren a les dites coses presents los discrets en Pere Martí e Bernat Miravet, notaris.

a. Hi ha escrit al marge a la capella de Senta Maria de la Sperança en Sent Lorenç.

12

1492, juliol, 23. Lleida

*Jaume Roda, sastre, de Lleida, declara la possessió d'un alberg situat a la jue-
ria i limítrof amb la plaça de la Cuirassola i la sinagoga.*

ACL (Lleida), P7_M1_P4_C02, Fatice et consessiones censuum, p. 120.

Die XX III mensis iulii anno a nativitate Domini M^o CCCC^o LXXX° II° concesserunt faticam Iacobo de Roda, cerdoni, ratione domus, site *a la jue-
ria*, que confrontatur, ab una parte, cum domo *de la scola*, ab alia, cum domo de Bellsom Devosal, aliter a parte ante, cum via publica, a parte retro, cum platea de la *Cuyraçola*, que tenetur ad censum duorum solidorum anniversariis sedis constat de venditione per instrumentum testum per discretum Michaellem Tarroç, notarium, die XVII iulii anno a nativitate Domini M^o CCCC^o LXXX° II°.^a

a. Hi ha escrit al marge Jaume Roda II sous anniversariis.

13

1537, febrer, 3. Lleida

Joan Sopeira, prevere, de Lleida, declara la possessió d'un alberg situat al carrer de la Jueria.

ACL (Lleida), P7_M1_P4_C02, Capbreu de Francisco Calaf, notari de 1537 a 1538, f. 19v.

Parròquia de Sent Andreu.

Mossèn Joan Sopeyra.

Sia^a a tots manifest que dit dia de disapte, a tres del dit mes de febrer, any de la nativitat de nostre Sennor mil sinch-cents trenta-y-set. En la dita sglésia parroquial de Sent Joan de la plaça de la dita ciutat de Leyda, lo venerable mossèn Joan Sopeyra, prevere de la present ciutat de Leyda, jura a nostre Sennor Déu y als seus sants quatre Evangelis, ab les mans corporalment tocats. E, mijensant dit jurament, capbreva, denuncia e confessa al reverent sennor Capítol de la Seu de Leyda que té y posseheix una casa, situada en lo carrer de la juyria de la parròquia de Sent Andreu de la present ciutat de Leyda, la qual affronte, de part davant, ab lo dit carrer de la juyria, de part darere ab la Cuyrasola, de la un costat, ab casa de mossèn Juseph Onorós, que solie ésser sinagoga, y de altre costat, ab casa sua pròpia, la qual comprà de micer Steve Planthés y de son nebot Roda, notari, y ja abans de ells solie ésser dita casa de na Sobirana, muller d'en Jafudà Gatenyó i de Jusepho Gatenyó, juheus, y ja abans solie ésser d'en Berga. Dix per la qual fa y prestar té al capbreu menor dels aniversaris de dita Seu de Leyda y al procurador de aquell de cens emphiteòtich ab fadiga sinquantè y tota senyoria directa dos sous moneda barcelonesa, pagadors quiscun any en la festa de Sent Miquel de setembre al dit capbreu menor dels aniversaris d'esta Seu de Leyda y al procurador de aquell, segons conste y as té rebut y testificat y lo discret mossèn Jaume Benet, notari de la present ciutat de Leyda, a fet de nohembre any de la nativitat de nostre Senyor mil cinch-cents trenta-set, lo qual exhibí. De les quals coses, totes y sengles sobredites, demanà y requirí a ell y als qui és interès per mi, dit notari, ésser-li fetes y liurades una e moltes cartes públiques, les quals coses són estades fetes dia, mes, loch y any sobredits. Presents són estats a les dites coses per testimonis cridats y specialment presos los venerables mossèn Pere Morello y mossèn Anthoni Castelló, preveres de la dita ciutat de Leyda.

Sigillum mei Ffrancisci Calaff, Ilerde civis publici, apostolica et regia auctoritatibus notarii. Qui predictis interfui eaque per alium scribi feci et cum supraposito unico in linea tertia, ubi legitur lo venerable mossèn Joan Sopeyra, prevere de la present ciutat de Leyda. Clausi rogatus et requisitus.

a. Hi ha escrit al marge Capbreu menor dels aniversaris.

14

1461, març, 24. Lleida

L'aljama jueva de Lleida comunica al Consell de la ciutat que, sobretot durant la quaresma, hi ha ciutadans que llancen pedres a les cases dels jueus, cosa que els provoca danys, però també als terrats dels cristians confrontants i a les vies públiques.

AML (Lleida), reg. 419, llibre d'Actes del Consell General 1460, f. 47v-48r.⁷¹

Molt magnífichs e molt savis senyós. No ignòran vostras honorables saviesas com la aljama dels juheus de aquesta vostra ciutat és constituïda sots pro-tecció, custòdia e salvaguarda del molt excel·lent senyor rey e vostra, perquè las personas habitans en la dita aljama no deven ésser encorregudas, apedregadas ni maltractadas. Et està en veritat que mols, per tot l'ayn e, specialment, en aquest temps de la quaresma, ab fonas o barcejas se esforçan de apedregar e maltractar los dits juheus, en tant que no·ls cal estar en lus terrats. Hoc era moltas vegadas. Las ditas pedras passen a la plaça de la Paeria, al carrer major y ha las teuladas dels xristians, de què se seguexen moltas qüestions e dans en la dita ciutat. Perquè, molt magnífichs senyós, la dita aljama suplica a vostras magnificèncias, vulla ordenar e proveyr que nigú, dins la muralla de la ciutat, no gos tirar ab barceja o fona e, si ho ffa, incórrega certa pena, per tal que las personas dels dits juheus e dels altres habitans en aquella pugan segurament estar en lus terrats e las teuladas no las ajan axí a trencar. E jatsesia las

71. Es tracta d'un full separat del manuscrit entre els folis 47v i 48r sense numeració pròpia més enllà del número de registre 419.

cosas damunt ditas procehescan de justícia, encara la dita aljama e tots los habitants en aquella ho tindran a singular gràcia e merçè.

15

1483, març, 28. Lleida

Pere Sunyer i Benet Gonsalbis, donzell, ciutadans de Lleida, declaren com a testimonis davant de Francí Companys, veguer de Lleida, sobre un atac a pedrades a la jueria de Lleida per part dels estudiants de l'Estudi en Dissabte Sant.

AML (Lleida), reg. 823, Llibre de Crims 1482-1483, f. 217-218.

Disapte Sant, xx viii^o de març any mil cccc lxxx tres. Prevench a notícia dels molt honorables mossèn Ffranci Companys, regent de cort e veguer de la present ciutat de Leyda per lo molt alt senyor rey, micer Gispert de Remolins e micer Ffranci Pastor, pahers de dita ciutat, com se deye que certs moços^a de studians e altres gents^b ne metien les portes de les cases de certs juheus de la juheria ab pedrades e altres coses molt malament e nosint^c aquells molt malament, per les quals causes alguns dels juheus havien request a dit mossèn regent per dues vegades anar a penre los dits^d moços^e e fer-los la cara deguda, com d'ells se pertanyie e dit regent ere anat a la dita juheria protestant quan ell.

Dit dia

Lo honorable en Pere Sunyer, ciutadà de Leyda, testes, lo qual jura.

E interrogat sobre les coses en dita prevenció contengudes, qui respòs e dix saber, que dit dia^f entre dues e tres hores après dinat, ell testes se pasejave ab dit mossèn lo regent per plaça e vengueren Maymó lo menor ab un altre juheu,^g dient a dit mossèn lo regent com los moços dels stodiants grans^b los maltractaven de pedrades de la era del portal de Sant Andreu. E dit mossèn lo regent metie-se en burles de no anar-hi. E poch stat, aconseguirien altres juheus, cridantⁱ e dient lo que los altres havien dit, requirint-lo-hi anar protestant contra ell, com ells fosen en salvaguarda del senyor rey. E axí, dit mossèn lo regent dix a mossèn Martí Quintana, qui's trobà aquí, què li consellave. E conselà-li que hi devie muntar. E axí, de fet, hi muntà e ell testes ab dit mossèn lo regent. E com foren al portal de Sant Andreu, passat lo portal, dit mos-

sèn lo regent anà darrere un jove e pres-lo. E poch stat, vengueren alguns stodiants e volien-li levar dit' jove per força. E dit mossèn regent cridà: «Res[is]tència!». E alguns d'ells dits stodiants se aferraven al dit mossèn lo regent, prenent-lo al colar del sayo, fent totes ses forces en levar-li dit jove. E dit mossèn regent tenint tostemp fort, cridant «res[is]tència!» e de continent arribaren tants stodiants ab armes. Ell^k testes stant enmig, vench lo rector del Studi, micer Alcoleia, e ab la rebolta vehé com lo dit rector se'n menave lo dit jove pres. Si lo y levaren, per força o no, ell testes no'n pogué veure ni'n porie dir.

Interrogat si sab li fonch levat lo dit jove violentment hi per qui; qui dix que per força, que alguns dels stodiants en tenien les lances als pits, però que no porie dir qui lo y levà, cridant tostemp «res[is]tència!».

Dit dia

Lo magnífich mossèn Benito Gonsalbis, donzell ciutadà de Leyda, testes.

Qui respòs e dix saber que lo dia present, après dinar, stant ell testes al peu del Romeu ab mossèn Cirera, regent de offici de sosveguer, e veu venir certs juheus cuytadament e digueren a dit mossèn sosveguer anar a la juheria, que alguns stodiants los ne meteren molt bravament de pedrades. E de fet,^l dit mossèn sosveguer e ell testes anaren-hi e muntaren per casa de mossèn Ycart e corrent e veren que^m los moçosⁿ dels stodiants eren [a] la via de la porta de la juheria ves lo cimentiri. E cuytant devés dits moços,^o corrent tiraren la via de la plaça de la Cadena. E de continent veheren com lo veguer ere alt al portal de Sent Andreu. E^p hu dels dits moços, corrent, caygué e dit mossèn lo veguer pres-lo. E pres, molts dels altres stodiants e moços^q deyen: «Stodiant és!». E axí cridaren grans crits: «Studi, studi!». E axí se plegaren molts allí donant empentes al^r dit mossèn lo veguer, volent-li levar lo dit jove. E dit mossèn lo veguer cridave: «Res[is]tència!». E stant axí en aquesta porfida, carregaren molts stodiants ab armes. E durant la remor, arribà mossèn lo rector de dit Studi, e colà's en la plaça^s hon dit mossèn lo veguer ere ab lo presoner. E vehé com ell dit mossèn veguer cridave «res[is]tència!» grans crits. E poc stat vehé com dit mossèn^t lo rector tragué l'ome del rotlo, cridant dit mossèn veguer «res[is]tència!». Quant les noves al dit mossèn rector, dient com ell lo y levave per força e li feye res[is]tència.

Interrogat si conegué neguns dels dits stodiants, ni^u ab quines armes vingueren, ni se feren armes contra dit mossèn lo veguer; qui dix que no'n conegué negú; tanta ere la rebolta e remor. E que vengueren ab lances, spases e altres armes,^v posant-li les lances al pit e a les spatles a dit mossèn lo veguer e ell testes rebé tant tostemp los colps.

Ffruit sibi lectum.

a. Al manuscrit llegeixo mocos. b. Segueix ratllat havien. c. Al manuscrit llegeixo mosint, però el primer traç de la m està ratllat. Podria tractar-se d'un gerundi del verb noure. d. Segueix ratllat juheus. e. Al manuscrit llegeixo mocos o moros. f. Segueix ratllat entorn les. g. Segueix ratllat per. h. Segueix ratllat eren venguts a la. i. Segueix ratllat, segons el que llegeixo, roy los. j. Segueix ratllat home. k. Segueix ratllat de. l. Segueix ratllat ell. m. Segueix ratllat en lo. n. Al manuscrit llegeixo mocos. o. Al manuscrit llegeixo mocos. p. Segueix ratllat un. q. Al manuscrit llegeixo mocos. r. Segueix ratllat s. s. Segueixo la lectura de Lladonosa (LLADONOSA, L'Estudi General, p. 173). Al manuscrit llegeixo flos o flota. t. Segueix ratllat sosveguer. u. Segueix ratllat si. v. Segueix ratllat te po.

16

1429, novembre, 12. Lleida

Llorenç Guiu, notari, de Lleida, declara la possessió d'un alberg situat prop del portal de la Cuirassa que prèviament havia pertangut a Fahim Abduc, jueu, de Lleida.

ACL (Lleida), P3B_M4_P1_C05, Censos de Sant Andreu 1429, f. 118-119r.

Lo discret en Lorenc Guiu, notari.

Los propis dits dia e any, lo discret en Lorenc Guiu, notari, vehí e habitador en la parròquia de Sent Andreu de la ciutat de Leyda, presta sagrament a Déu e als sants quatre Evangelis en poder de nosaltres, notaris davall scrits. En virtut del qual manifesta, capbreva e confessa, dient que ell ha e possehex un alberch de çel en abís, situat en la dita parròquia, prop lo portal de la Cuyraça. Affronte, de una part, ab alberch d'en Luys Lòpiç, barber, de la altra, ab un corral d'ell confessant e, de dues parts, ab vies públiques. Lo qual alberch dix que fa de çens emphiteòtich ab fadiga e cinquantè sis sous jaquesos, pagadós cascun any en la festa de Sent Miquel del mes de setembre a la capella de sent^a Jolià, instituhida en la sglésia parroquial de Sent Andreu, de la qual és beneficiat lo discret en Monsserrat d'Alcaniç, clergue simple coronat. Segons les dites coses se mostren en^b una carta pública per ell exhibida de venda feta del dit alberch per en Pèriç Losa, en lo nom en la dita carta contengut, a'n Domingo Guiu, quòndam, pare d'ell capbrevant, per preu de tretze lliures e miga barchinonins a rahó de dehuytens per aquelles nou lliures ja-

queses feta en Leyda a x VIII de setembre any M CCC huytanta-cinch e closa per lo discret en Martí Navarra, quòndam, notari públich de Leyda, en la qual carta fermà la fadiga lo discret en Ramon Capellà, prevere, quòndam, lavons benefficiat de la dita capella.

Ítem, més en virtut del dit jurament, manifesta e capbreva, dient que ell ha e possehex un troç de terra campa detenguda de dotze fanequades, poch més ho menys, situat en lo terme de Leyda, en la partida appellada lo Sas. Affronte, de una part, ab vinya de l'honorable micer Johan Serra, en leys doctor, de la altra, ab lo camí que va a Montagut, de la altra, ab terra campa de l'honorable n'Ambert Çatallada, ciutadà, e de la altra, ab terra campa del discret en [...]c prevere. Lo qual troç de terra dix que fa de cens emphi-teòtich ab dret de fadiga e cinquantè vint e mich sous jaquesos, pagadós cascun any en la festa de Sent Miquel del^d mes de setembre a la capella de Sent Borthomeu, instituhida en lo loch de Térmenes, de la qual és benefficiat lo honorable mossèn Johan de Serrastella, canonge de la Seu de Leyda. Segons les dites coses se mostren en una carta pública, per ell exhibida, de venda, feta per Ffahim Abduç, altrament Xiquatella, juheu de Leyda, a n Domingo Guiu, quòndam, pare d'ell capbrevant, per preu de dotze florins d'or d'Aragó, feta en Leyda a set dies de jener any M CCCC e hu e closa per lo discret n'Anthoni Ferrer, per reyal auctoritat notari, en la qual fermà la fadiga en Miquel de Noya, quòndam peller, axí com a procurador del discret en Francesch de Rocha †paca†e prevere, lavors benefficiat de la dita capella.

a. Segueix ratllat Johan babbiste. b. Hi ha escrit al marge a la capela de sent Jolià. c. Hi ha una llacuna que deixa un espai en blanc. d. Hi ha escrit al marge sent Borthomeu en lo loch de Térmenes. e. Lectura difícil en què lleigeixo paca o pata.

1442, agost, 20. Lleida

Ramon Berenguer, barber, de Lleida, havia organitzat un aldarull a l'obra-dor de Fahim Acaç, jueu giponer, de Lleida, situat al peu del Romeu, a causa de la penyora d'una corretja d'argent.

AML (Lleida), reg. 814, Llibre de Crims 1442-1443, f. 93r.

Die XX mensis augusti dicti anni.

Pervençh audiència de l'honorable en Luys de Torremorell, lochtinent de Cort e veguer de la ciutat de Leyda, per lo molt alt senyor rey, e dels honorables en Gabriel Peyró, pahers l'any^a prestat. Qui vuy, al després dinar, en Ramon Berenguer, barber, acordadament serie vengut a l'obrador de Ffahim^b Acaç, juheu juponer, lo qual té obrador o taula en lo carrer del peu del Romeu. E rahonant-se ab lo dit Fahim sobre una correga d'argent que li havie mesa penyora, a lo que li havie donada una buffetada e tres o quatre^c splaniçades^d ab la spasa, una en tant que l'a cuydat matar. Present en Johan de Calatant, texidor, hi son moço, Pedro, e molts d'altres, els dits honorable lochtinent de Cort e Pahers proceyren a rebre enquesta en la forma següent.

a. Al manuscrit llegeixo ani. b. Segueix ratllat matae o matas. c. Segueix ratllat splaen o splacu. d. Al manuscrit llegeixo splavicades.

18

1455, novembre, 10. Lleida

Mossé Acaz, jueu, de Lleida, declara com a testimoni que hauria comprat una peça de roba a Agostí, que havia estat robada.

AML (Lleida), reg. 818, Llibre de Crims 1455, f. 49r.

Diluns deu del mes de noembre, any M CCCC L V. Prevençh a audiència dels molt honorable en Johan de Foxà, donzell, cort e veguer, d'en Bernat Antist e d'en Ffrancesch Salvador, paers de la present ciutat de Leyda.

Mossé Acaz, fill de Samuel, mercader de roba, vehí e habitador de Leyda, testes,^a interrogat e jurat dir veritat sobre'l contengut en la dita prevenció. E respòs que vuy, ha VIII jorns, ell testes, stant en la plaça de la Cadena de la present ciutat, li vench un hom, lo qual, segons après havia sabut, ha nom Agostí, qui és estat coth^b de frare menors, dient-li si li volia comprar un perdomàs. E respòst que hoc e anaren a un revenedor qui sta al cantó del carreró clamat d'en Ginimera,^c al qual dien Johan de Sant Miquel, qui's partit e solie ésser^d scuder de maestre Ponç; e vist lo dit perdomàs, ell testes lo comprà del dit Agostí per VII sous, VIII [diners],^e lo qual perdomàs jahie penyora en poder del Johan. Per certa quantitat no poria dir per quant era. E après, en l'altre

dia sigüent que ere dimarts, ell testes trahie venal lo dit perdomàs en la plaça de Sant Johan a un flequer qui stà en la Çuda. En açò, sobrevench un scuder de mossèn veguer, qui anave ab lo sotsveguer, apellat Guillem, e mirant conegué que dix-li: «De qui has agut aquest perdomàs?» E ell testes dix que d'un hom lo havia comprat e de continent fonch aquí mossèn loctinent e pres lo dit perdomàs e portà'l-se'n. E après ell testes donà emptor^f de qui havia agut lo dit perdomàs, ço és del dit Agostí. E dix, interrogat, que ell no sabia si lo dit perdomàs fos stat furat per lo dit Agostí. És veritat que, quant ell testes^g comprà^b lo dit perdomàs, dix al dit Agostí que d'on havia agut ell lo dit perdomàs, que no tenia muller. E ell respòs que de una, que no ere en la terra, lo tenia penyora e que no tiràs, que ell li estaria al devant.

a. Segueix ratllat ma. b. Lectura difícil, en què llegeixo coth, però potser també coih o toih o roih. c. Segons el que llegeixo, Ginimera, però podria ésser Guimera. d. Segueix ratllat carrer. e. Omès en el manuscrit. f. Segons el que llegeixo, emptor, però és de lectura difícil. Podria llegir-se també catiptor, empior o canptor. g. Segueix ratllat li. h. Segueix ratllat li dix.

19

1443, agost, 5. Lleida

Baró Abnaxicon, jueu sastre, de Seròs, declara com a testimoni que havia visitat la casa de Berenguer Morell quan la seua muller amagava un home sota el llit.

AML (Lleida), reg. 815, Llibre de Crims 1443-1444, f. 97-98r.

Die v augusti anno XL III.

Baró Abnaxicon, juheu sastre, ffill de Mahir Abnaxicon, sastre del loch de Seròs, lo qual jura sobre los deu manaments de la Ley dir veritat^a en e sobre ço^b de què serà interroguat.

Primo interrogat quant ha que ell testes habite en lo loch de les Torres de Çanuy; qui dix que qualsque XVI dies o tres setmanes pot haver, poch més o menys ençà.^c

Interrogat que fahie ell testes en lo dit loch; qui dix que, per cosir robes a uns hi altres del dit loch, hi ere.

Interrogat hon posave ell testes; qui dix que a casa d'en Bonet e altres cases e despuys que un gentil hom és arribat a casa d'en Claret, ell testes post a casa

d'en Johan Claret, per a com ell testes hi un altre juheu, companyó d'ell testes, han tallada certa roba al dit gentilom.

Interrogat si ell conex un jovenet appellat Ffrancoy Ferrer, nebot d'en Monsserrat Sunyer del dit loch; qui dix que, despuxs que ell testes arribà al dit loch, l'a vist aquí e conegut.

Interrogat divenres proppassat ell testes si ere en lo dit loch de les Torres; qui dix que hoc.

Interrogat si lo dit dia veu, en lo dit loch, lo dit Ffrancoy Fferrer; qui dix que hoc, car en la plaça lo veu.

Interrogat quin rahonament hagueren ell testes hi·l dit Ffrancoy Ferrer ab lo companyó d'ell testes; qui dix que no, negú.

Interrogat hon hagueren lo dit rahonament; qui dix que no, en negun loch.

Interrogat^d si lo dit Ffrancoy Fferrer dix a ell testes hi al dit son companyó que diguessen certes paraules de part sua a la muller d'en Berenguer Morell del dit loch; qui dix que no li dix res.

Interrogat, donchs, per quina rahó ell confés hi·l dit juheu, son companyó, quant fonch lo sol post, se n'entraren en casa de la muller del dit Berenguer Morell, sabents que·l dit Berenguer Morell ere fora del loch. E sabents que·l dit Ffrancoy Ferrer s'ere ja amagat en la casa de la dita dona, muller del dit Morell; qui respòs e dix que veritat és que·l dit divenres a vespre, ja les llums enceses, ell testes hi·l dit son companyó se n'entraren en la casa de la dita dona;^e hi és ver que sabien que·l dit Morell no ere en la vila,^f mas la dita dona los dix que aquella nit hi devie ésser lo dit son marit, emperò, ells no sabien que·l dit Ffrancoy Fferrer se fos amagat en la dita casa.

Interrogat per quina rahó, donchs, ell testes hi·l dit son companyó la dita hora se n'entraren en la dita casa e què y feren, quant foren en la dita casa; qui respòs e dix que ell testes hi·l dit son companyó hi entraren, axí com d'aquí atràs havien acustumat. E que, quant foren dins, mengaren meló, car la dita dona los hi convidà.

Interrogat quin fonch lo rahonament que ells hagueren ab la dita dona, quant foren dins la dita casa; qui respòs e dix que no di res.

Interrogat si la dita dona demanà a ell testes hi al dit juheu son companyó quin^g hom ere aquell gentilhom que posave en la casa del dit en Johan Claret; qui respòs e dix que ver e cert és que la dita dona dix les dites paraules al companyó d'ell^b testes, appellat Abraham Jufay, present ell testes. E lo dit Abraham e ell testes respongueren-li que no sabien quiⁱ ere, tro sus lo digous pasat, que·l dit gentilom trobaren a Seròs, e llavors sabien que ere de Barchelona e que havie nom mossèn Luys des Torrent.

Interrogat, donchs, per a dit ell desús que no havien hagut rahonament de res; qui respòs e dix que ja u ha dit desús.

Interrogat per quina causa o rahó la dita dona dix^j e demanà a ell testes hi al dit Abraham qui ere lo dit gentilom, dix-los la dita dona si l'havie mester a res o per què u demanave; qui respòs e dix que no u sab, car non sab son cor.

Interrogat si la dita dona los dix ells si sabien que'l dit gentilom fos aquí, tramès per lo ffill d'en Johan Claret lo mercader; qui dix que no'n sab altre.

Interrogat si sab ell testes per quina raó lo dit Ffrancoy Ferrer s'ere amagat en la casa de la dita muller d'en Morell; qui dix que no.

Interrogat si ell testes sab que'l dit Ffrancoy Ferrer se amaguàs lo dit divenres a nit, en la casa del dit en Morell; qui dix que divenres de matí ell testes hi'l dit un companyó ho sabien, car a uns hi altres del dit loch ho hoyren dir que'l dit Ffrancoy Ferrer hi la muller del dit Morell havien presos la nit passada e que'l batlle los tenie presos en sa casa.

Interrogat si ell testes sab o ha hoÿt dir lo dit Ffrancoy Ferrer^k si s'ere amagat en la dita casa, per degollar la dita dona o per desonestar-la o per quina raó; qui respòs e dix que no'n sab res.

Interrogat si ell^l testes sab o ha hoÿt dir que'l dit Ffrancoy Ferrer se fermàs^m o amagat en la dita casa ab consentiment o voluntat de la dita dona o contra la sua voluntat; qui dix que no'n sab res.

Interrogat si, quant ell testes hi'l dit son companyó mengaven lo meló en la dita casa, si'l sentiren tosir o parlar o si'l veheren;ⁿ qui dix que no.

Interrogat si sab ho hoÿt dir que'l dit Francoy Ferrer hage robat o ajudad a robar alcunes coses de la casa d'en Johan Claret en dies passats.

a. Segueix ratllat e en. b. Al manuscrit llegeixo co. c. Al manuscrit llegeixo enca. d. Segueix ratllat quines. e. Segueix ratllat M. f. Segueix ratllat mas. g. Segueix ratllat juheu. h. Segueix de. i. Al manuscrit llegeixo quis. j. Segueix ratllat a. k. Segueix ratllat per qui. l. Segueix ratllat a. m. Segueix ratllat en. n. Al manuscrit segueix hi no.

1483, juny, 5. Lleida

Abraham Ascarell, jueu, de Lleida, declara com a testimoni que presencià una baralla al Cappont de Lleida entre Jaume Florença i Joan el Cinter, quan aquests jugaven a cartes.

AML (Lleida), reg. 823, Llibre de Crims 1482-1483, f. 270v.

Die v iunii.

Abram Ascarell, juheu, testes,^a lo qual jura per los deu manaments de la Ley que Déu donà a Moysés en lo mont de Sinahí dir la veritat.

E primerament fonch interrogat què sab ell testes sobre les coses, en dita prevenció contengudes; qui respòs dix^b saber lo^c que's seguex. Sols ço: És que l'altre dia jugaven a naips ell testes e lo Jaume Florença e mestre Johan lo Cinter; e lo mestre Johan, tantost al principi del joch, dix que no li agradave lo partit que fahie lo Jaume Florença, dient-li que alçàs les cartes. Dix lo Florença que, si stave sospitant-se, que se'n lexàs, que anàs en bona hora, que ja no li farien [...] ^d bé en loch que ell fos. E lo dit Cinter dix-li que'l pagàs e lo^e Florença dix que ere content e axí cessaren les malalcolies. Tornaren a jugar e, jugant lo dit mestre Johan, se enfelloní ab ell testes, perquè mirà una carta, e leshores lo Florença pres-ne fellonia e dix en malviatge que s'ixquex de la casa, que en seny li venie de donar-li malaventura. E lo dit Cinter li dix que no hof farie, si eren de ffora. E^g lo dit Florença li dix que hoc pegar-li una galtada, per si de fora ere atacan ribald que ere; en açò lo Cinter se n'anà e restaren ell testes, e lo dit Florença e son germà, mossèn Bernat Florença, lo qual dix a son germà: «No us ho conexeu de pendre-us ab aquest, lexau'l estar». E axí lo dit mossèn Bernat se n'anà e ell dit testes, per lo semblant, après,^h segons ha hoÿt dir lo dit Jaume Florença, portant-se d'allí se n'anà la volta del pont e que hageren questió, però, que no'n veu res ell testes e altres, dix no saber.

Fonc li lest e persevera.

a. Al manuscrit llegeixo a continuació en. b. Segueix ratllat que està. c. Al manuscrit llegeixo los. d. Al manuscrit llegeixo deu o den. e. Segueix ratllat dit. f. Segueix ratllat fah. g. Segueix ratllat los. h. Segueix ratllat fonc.

21

1446, juliol, 2. Lleida

Alí Amille, musulmà, de Lleida, declara com a testimoni que ajudà en Beçó a recuperar una camisa que li havien robat.

AML (Lleida), reg. 816, Llibre de Crims 1446-1447, f. 17v-18r.

Die ii iulii anno predicto.

N'Alí Amille, moro habitador de la present ciutat, testes qui jura per *bille ille allani^a* e per aquell alquible dir veritat de ço que sàpia, sobre les coses en la dita prevenció contengudes. Qui respòs e dix si açò saber: que dihmenge proppassat ell testes, essent en lo carreró d'en Gonçalbo^b lo traginer, en la par-ròquia de Sent Lorenç, ell testes hoí querellar a n Beçó e a sa muller, qui stan en lo carrer qui va a Sent Lorenç, que una camisa li havien furtada, la qual dix que tenien stesa en lo^c terrat del^d corral^e del testes. E hoí dir a les dones^f d'aquell veynat que un moro valencià ere entrat en lo dit carrer e que se'n portava una gran boxaquada en lo si de que presomien que devie ésser la dita camisa lo dit en Beçó, querelant-se'n a ell testes. E ell testes dix-li: «No us congoxeu, que si lo dit moro la té, jo la^g hauré». E de fet ell testes per lo dit en Beçó çercaren per ciutat lo dit moro e trobaren-lo^h en la taverna de mossèn Pero Basc. E ell testes dix al dit moro si tenie la ditaⁱ camisa e lo dit moro dix-li que enpeny[or]jada^j la havia a la juheria. E ell testes^k e lo dit en Beçó anaren ab lo dit moro a la dita juheria e trobaren que l'avia empenyorada a casa de Mossé Vidal per dotze diners. E de fet ell testes dix al dit moro si tenie diners per quitar la dita camisa e lo dit moro no tingué, si no set diners. Hi ell testes anà^l a sa casa, per tant com no tenie menuts, e pres cinch diners e quitaren la dita camisa e donaren-la al dit en Beçó. E despuys,^m ha hoit dir que en Ffrancesch Cabberet e Bernadet de micer Pardina requeriren lo mustaçaff que prengué^s lo dit moro, lo qual, segons ha hoit dir lo dit mustaçaff, lo pres ell mes en la presó e altres dix que no'n sab.

Fuit sibi lectum et preservavit.

a. Podria ser també allavi. b. Al manuscrit llegeixo Goncalbo. c. Segueix ratllat seu. d. Segueix ratllat seu corral. e. Al manuscrit llegeixo corral. f. Segueix de. g. Segueix ratllat us. h. Segueix ratllat a cas. i. Segueix ratllat caj. j. Al manuscrit llegeixo empenyada. k. Segueix ratllat anay. l. Segueix ratllat s. m. Segueix ratllat per hoit.

Índexs

Índex d'antropònims

- Abraham Ascarell: 32, 35, 59
 Abraham de la Cavalleria: 31
 Abraham de Gatenyó: 33
 Abraham Jufay: 31, 33, 57
 Abraham Pastor: 33
 Abrafim Abnaçaya: 28
 Acach Camitz: 33
 Acach Rafaya: 33
 Açach de Palència: 33
 Açach Gatenyó: 33
 Agostí: 28
 Alcoleia, micer: 52
 Alí Amille: 34, 59, 60
 Ambert Çatallada: 54
 Amen: 25
 Antoni Castelló: 49
 Antoni Ferrer: 54
 Arnalda: 29
 Arnaldus Ylerdensis: 29, 31
 Arnau Berenguer: 48
 Arnau de la Perdina: 47
 Arnau Gaschó: 40
 Astruch Acreix: 33
 Astruch Azday: 27
 Baró Abnaxicon: 31, 33, 56
 Beçó: 34, 59, 60
 Bellsom Devosal: 48
 Benet Bites: 48
 Benito Gonsalbis: 52
 Benvenist Avincanes: 33
 Berengarius episcopus: 29
 Berenguer Marquès: 521
 Berenguer Morell: 56, 57, 58
 Berga: 49
 Bernadet de micer Pardina: 60
 Bernat Aguiló: 22, 41
 Bernat Antist: 55
 Bernat Company: 46
 Bernat Florença: 59
 Bernat Gassèn: 22, 42, 43, 44
 Bernat Gomar: 44
 Bernat Miravet: 39, 41, 43, 44, 47, 48
 Bernat Riba: 43
 Bertomeu Domènech: 22, 42
 Bonafós: 33
 Bonanat de Riusech: 42
 Bonanat Sopera: 28
 Bonet: 56
 Caravida Naçayt: 31
 Caterina: 47
 Cirera: 52
 Clara: 42
 Coll Dabram: 40
 Constança: 22, 39
 Dalmau Coll: 47
 Dolça: 40
 Domingo de Pere Guillem: 42, 44
 Domingo Guiu: 31, 53, 54
 Domingo Seganta: 22, 23
 Elionor: 45
 Esteve Plantés: 49
 Fahim Abduc, Xiquatela: 31, 53, 54
 Fahim Açaç: 31, 54, 55
 Fay Aramà: 25
 Ferrando Bardaxí: 47
 Francesc Basset: 23, 24, 25, 33, 45, 47
 Francesc Soquet: 21, 28, 29
 Francesc Badia: 39
 Francesch Cabberet: 60
 Francesch de Rocha: 54
 Francesch Martí: 47
 Francesch Moya: 40
 Francesch Salvador: 55
 Franci Companys: 51
 Franci Pastor: 51
 Franco Ferrer: 57, 58

- Gabriel de les Eres: 40
 Gabriel Fageda: 42
 Gabriel Forner: 40
 Gabriel Peyró: 55
 Gabriel Tàrrega: 39
 Galceran Aguiló: 44
 Galceran de Sant Jordi: 22, 23, 28, 39, 40
 Garcia Aznares: 32
 Gentó Cofèn: 33
 Gispert de Remolins: 51
 Gonçalbo: 60
 Guillem: 56
 Guillem Ramon Jordà: 25
 Habrama: 31
 Içach Baruch: 27
 Içach Creix: 31
 Içach Rimoch: 27
 Jacme Ferrer: 40
 Jacob de Castel: 33
 Jafia: 31
 Jafudà Figueroll: 33
 Jafudà Gatenyó: 49
 Jafudà Vivaig: 33
 Jaume Benet: 49
 Jaume de Roda: 26, 48, 49
 Jaume Florença: 32, 58, 59
 Joan Barria: 24, 25, 33, 45, 46
 Joan d'Oronós: 25
 Joan de Sant Climent: 23, 24, 46, 47
 Joan el Cinter: 32, 58, 59
 Joan Garcia, albardaner: 22, 24, 25, 33, 43, 44
 Joan Garcia, mercader: 44
 Joan Maçanet: 29, 47
 Joan Romeu: 25, 33, 47
 Joan Sopenira: 26, 49, 50
 Johan Claret: 56, 57, 58
 Johan Cristella: 43
 Johan de Calatant: 55
 Johan de Foxà: 55
 Johan de Sant Miquel: 56
 Johan de Serrastella: 54
 Johan des Camps: 41
 Johan Gilabert: 45
 Johan Gralla: 43
 Johan Ortiç: 43
 Johan Serra: 54
 Jomella: 48
 Josep Onorós: 26, 28, 49
 Jucef Atzaries: 48
 Jucef Dornado: 33
 Jusepho Gatenyó: 49
 Lleó Paperri: 27, 31
 Llop Rimoch: 33
 Llorenç Guiu: 31, 53
 Lois de Bardaxí: 41, 42, 46
 Luys de Torremorell: 55
 Luys Lòpiç: 53
 Mahir Abnaxicon: 56
 Maria: 23, 44
 Martí Mallo: 46
 Martí Navarra: 54
 Martí Quintana: 51
 Mateu Bell-lloc: 25
 Maymó lo menor: 51
 Mestre Cavallers, jueu: 32
 Mestre Cresques, jueu: 32
 Michaelis Tarroç: 48
 Miquel Alegret: 33
 Miquel de Noya: 54
 Miquel Navarra: 18
 Mossé Acaz: 31, 55
 Mossé Cofèn: 24, 46
 Mossé Vidal: 24, 34, 46, 61
 Mossé Xifon: 33
 Monsserrat d'Alcaniç: 53
 Monsserrat Sunyer: 57
 Muça, jueu: 31
 Muça, musulmà: 34
 Nicolau Gralla: 23, 39, 46
 Pedro: 55

- Pere Badia: 39, 40
 Pere Comalada: 42, 45
 Pere de Bolas: 32
 Pere el Cerimoniós: 29, 32
 Pere Gisper de Camporrells: 40
 Pere Losa: 48
 Pere Martí: 39, 41, 42, 43, 44, 46, 47, 48
 Pere Morelló: 49
 Pere Saurí: 42, 43, 44, 45
 Pere Sunyer: 51
 Pèriç Losa: 53
 Pero Basc: 60
 Raimundus, repositarius: 29
 Ramon Berenguer: 54, 55
 Ramon Capellà: 54
 Ramon Cubells: 22, 40
 Ramon Domènech: 22, 43, 44
 Salamó Capanto: 48
 Salomó Forten: 33
 Salomó Galaf: 33
 Samuel: 55
 Sentó Cresp: 33
 Sentou Namen: 44
 Sobirana: 49
 Soler: 25
 Ycart: 52
- Índex de topònims*
- Barcelona: 31, 57
 Boixadors: 31
 Calataiud: 19
 call: 16, 17, 18, 19, 27, 30, 31, 32, 34
 camí de Montagut: 54
 capella de l'Expectació de Santa Maria: 45
 capella del Peu del Romeu: 20, 21
 capella de Santa Maria de la Esperança: 46, 48
 capella de Sant Bartomeu: 54
 capella de Sant Jaume: 43
 capella de Sant Julià: 53, 54
 capella de Sant Miquel: 40, 42, 44
 capella de Sant Vicent: 40
 Cappont: 32, 58
 carnisseria de la jueria: 18, 27, 34
 carrer de Balmes: 29
 carrer de Cavallers: 20, 34
 carrer de la Cingleria: 20, 27
 carrer de la Companyia: 20
 carrer de la Sabateria: 25, 33, 47
 carrer d'en Soquet: 17, 20, 21, 22, 23, 25, 27, 34, 38, 39, 42
 carrer de Guillem d'Osca: 20
 carrer Major: 17, 20, 25, 26, 34, 50
 carrer dels Pergaminers: 17, 22, 23, 25, 27, 33, 34, 44, 45, 46
 carrer Reial: 27, 34
 carretera N-2: 29
 cementiri dels conversos: 28, 30
 cementiri dels jueus: 27, 29
Coracha: 19
 Corda de Gardeny: 29
 costa de la Jueria: 26
 costa del Jan: 26
 Cuirassa: 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 25, 27, 28, 29, 30, 32, 33, 34, 35, 39, 42, 43, 47, 53
 Cuirassola o plaça de la Cuirassa: 17, 23, 25, 26, 27, 28, 34, 47, 48
 Eres de Sant Tomàs: 29
 escola: 26, 48
 església de Santa Maria del Miracle: 28, 30
 església de Sant Andreu: 17, 20, 28, 29, 40, 53
 església de Sant Llorenç: 40, 42, 43, 44, 46, 47, 48
 Estudi General: 31, 35, 51, 52
 forn (de la Cuirassa): 22, 23, 27, 34

- Girona: 31
 Institut Màrius Torres: 29
 jueria: 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 25, 26, 27, 28, 30, 32, 33, 34, 35, 40, 41, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 51, 52, 60
 Lleida: 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 27, 29, 30, 31, 32, 34, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 58, 59
 micvé: 27
 parròquia de Sant Andreu: 20, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 49, 53
 parròquia de Sant Joan: 22, 47, 49
 parròquia de Sant Llorenç: 21, 34, 45, 60
 peu del Romeu: 20, 23, 31, 38, 39, 52, 54, 55
 plaça de la Cadena: 17, 20, 31, 52, 55
 plaça de la Paeria: 50
 plaça del Seminari: 26
 plaça de Sant Joan: 19, 31, 56
 porta de Gardeny: 19
 porta de la jueria: 52
 portal de Sant Andreu: 51, 52
 Romeu: 17, 20, 21, 22, 23, 24, 27, 29, 34, 38, 39, 40, 41, 43
 Rovals: 31
 Sas: 31, 54
 Seròs: 31, 56, 57
 Seu de Lleida: 20, 39, 41, 45, 49, 54
 Sinai: 47, 59
 sinagoga: 26, 27, 28, 30, 34, 48, 49
 Suda: 19, 56
 Tèrmens: 54
 Torres de Sanui: 31, 56
 València: 34
 Vallcalent: 31